

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXXXIII

Нови Сад, децембар 2011

Књига 71

Број 12

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Страхиња Давидов

Велика реконструкција европског
кривичног поступка / 617

Мр Јована Пушац

Права наручиоца по основу одговорности
извођача за недостатке који
умањују квалитет грађевине / 632

РАСПРАВЕ

Др Зоран Иванов
Др Веселин Говедарица

Процена умањења животне активности
као последица трзајне повреде вратне
кичме / 643

ПРИКАЗИ

Ана Нешић

Ендрју Винсент: *Теорије државе* / 656

СУДСКА ПРАКСА

Драган Калаба

Одлуке судске праксе / 665

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 675

САДРЖАЈ „ГЛАСНИКА” ЗА 2011. ГОДИНУ / 679

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н ј е
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом.

CONTENTS

ARTICLES

Strahinja Davidov

The major reconstruction of the
European criminal procedure / 617

Jovana Pušac M.A.

Rights of the Procuring Party Based on
the Liability of the Contractor for
the Deficiencies Which Diminish
the Quality of the Building / 632

DISCUSSIONS

Zoran Ivanov Ph. D.

Veselin Govedarica Ph. D.

The Appraisal of the Reduction of Life
Activity Due to Cervical Spine
Injury / 643

REVIEWS

Ana Nešić

Andrew Vinsent:
Theories of the State / 656

CASE LAW

Dragan Kalaba

Case Law / 665

NOTICES

From the meeting of Vojvodina Bar Association Board of Directors / 675

CONTENTS OF „GLASNIK” FOR 2012. YEAR / 679

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Коста Мајински (1928–1932), др Никола Николић (1933–1936), др Василије Станковић (1936), др Славко М. Ћирић (1937), Владимир К. Хаџи (1937–1941), Милорад Ботић (1952–1972), Сава Савић (1973–1987), Мирослав Здјелар (1987–1994), др Слободан Бељански (1994–2004)

Уређивачки одбор

Др ЈАНКО КУБИЊЕЦ
главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Вег, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Жељко Фајфрић, адвокат у Шиду, др Славен Бачић, адвокат у Суботици, мр Вукица Мидоровић, адвокат у Кикинди

Технички уредник
Јелица Недић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1
Телефон: 021/521-235; факс: 021/529-459
e-mail: panonija@eunet.rs
Рукописи се не враћају.

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXIII

Нови Сад, децембар 2011

Књига 71

Број 12

Ч Л А Н Ц И

UDC 343.1(4)

Strahinja Davidov,
advokat u Novom Sadu

VELIKA REKONSTRUKCIJA¹ EVROPSKOG KRIVIČNOG POSTUPKA *

SAŽETAK: Ovaj rad afirmiše tezu da se aktuelne tendencije u razvoju savremenog krivičnog postupka ne mogu do kraja razumeti samo unutar koordinata nauke krivičnog procesnog prava. Pošto je dao kratak prikaz izvršenih promena i konstatovao da njihov zajednički imenitelj čini sklonost ka presađivanju procesnih formi iz anglo-američkog modela krivičnog postupka, autor zaključuje da su se, umesto za kreativnu evoluciju, kontinentalnoevropski reformatori opredelili za bledunjave imitacije svog angloameričkog uzora. Apostrofirajući potom neke negativne efekte takvih reformi i ukazujući na anomalije koje „nove” procesne oblike prate i u njihovom prirodnom okruženju, autor zauzima stajalište da se uzroci ovakvog epiloga „velike rekonstrukcije” kontinentalnoevropskog krivičnog postupka ne nalaze (samo) u normativnoj superiornosti izabrane paradigme. Prema njegovom sudu, svoju trenutnu privlačnost ove forme pre duguju hegemonističkom položaju koji u današnjem globalizovanom svetu uživa zemlja njihovog porekla. Tragovi „blagotvornog uticaja” Imperije, smatra dalje autor, mogu se приметити u zakonodavnim aktivnostima gotovo svih evropskih zemalja, a naročito reljefno su izraženi u malim državama mlade demokratije.

Кljučне речі: krivični postupak, globalizacija, procesne forme, reforma

¹ Naziv poznatog srednjovekovnog dela koje je kritikovalo stagnaciju nauke zahtevajući raskid sa neplodnim sholasticizmom i uvođenje novih metoda u cilju opšteg *napredovanja učenosti*.

* Rad primljen: 12. 10. 2011. godine.

Uvodne napomene

„Želim da znam” – vajkao se Volter – „kakvi su bili koraci kojim su ljudi iz varvarstva prešli u civilizaciju.” Jedan od tih koraka bio je stvaranje zakona čija pojava, po definiciji, predstavlja jedan od političkih elemenata civilizacije.² A kako je celina veća nego deo³ proučavanje pravne komponente civilizacije ne može se (uvek) odvijati izolovano, nezavisno od sistema koji sačinjava. Pogotovo danas, kada svetom dominiraju dva povezana kretanja: vrtoglav tehnološki napredak i globalizacija.⁴ Upravo to ubrzano ostvarivanje u ranijim vremenima nezamislive ideje o svetu kao jedinstvenom elementu međusobno povezanih aktivnosti koje nisu sputane lokalnim granicama, proizvodi snažne političke i kulturne implikacije.⁵

Unutar tog komplikovanog procesa i uporedo s njim, odvija se radikalna reforma evropskog krivičnog procesnog zakonodavstva. Poslednje decenije zabeležile su žive „migracije” krivičnog procesnih ideja koje su uzdrmale same temelje velikog kontinentalnoevropskog krivičnog procesnog zdanja. Prodor rešenja angloameričke provenijencije korenito je promenio prirodu kontinentalnog krivičnog postupka: usvojene su razne hibridne forme kojima se nekad čvrste granice između građanskog i krivičnog postupka sve više potiru a temeljna procesna načela dovode u pitanje.⁶ Ovde treba spomenuti još jedan fenomen. U poslednja dva veka razvoja prava važnost se smatrala njegovim glavnim obeležjem, dok je efikasnost bila od sekundarnog značaja. Danas je obrnuto pa je efikasnost prioritet a „važnost, ono po čemu se moderno pravo prepoznaje, iščezava i postaje predmet rasprave u pravnim udžbenicima kao relikv prošlosti slične prirodnom pravu. Savremena prava – primećuje dalje Duzinas, „u velikoj meri prihvataju karakteristike društva, reprodukujući društveni prirodni poredak, što će reći da se ona više ne pokazuju kao korektiv poretka.”⁷

² Vil Djurant, *Istočne civilizacije*, Narodna knjiga, Beograd, 1995, str. 36.

³ Aluzija na čuveni primer kojim je Fage parodirao Platonovo debatovanje o filozofima-vladarima: „Celina je veća nego deo? – Razume se. – I deo je manji nego celina? – Dabome. – Zar otuda ne izlazi jasno da filozofi imaju upravljati državom? – Kakva je to istina? – Ona je evidentna. Objasnićemo je još jedared.”

⁴ Erik Hobsbaum, *Demokratija, globalizacija i terorizam*, Arhipelag, Beograd, 2008, str. 8.

⁵ *Ibid.*, str. 8.

⁶ Vojislav Đurđić, *Komparativnopravna rešenja o prethodnom krivičnom postupku i njihova implementacija u srpsko krivičnog procesno zakonodavstvo*, u: *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, Beograd, br.1/09, str. 43.

⁷ Kostas Duzinas, *Ljudska prava i imperija – politička filozofija kosmopolitizma*, Službeni glasnik, Beograd, 2009, str. 173.

U takvim se okolnostima upoznavanje sa tendencijama razvoja savremenog krivičnog postupka i njihovim uzrocima pokazuje kao istinski izazov, pogotovo kad se ima na umu da je krivično procesno pravo tokom istorije postalo simbol isključivog nacionalnog suvereniteta i područje koje je dugo odolevalo integracijskim procesima. Jer, dramatične promene koje vode stvaranju novih krivičnopravnih sistema nikako ne mogu biti proste i pravolinijske, premda je iskušenje za traženjem jednostavnih rešenja ovakvih problema uvek prisutno. Sa spoznajom da takvih odgovora nema, ovaj rad će pokušati da aktuelne procese sagleda „spolja”, u širem društvenom kontekstu i dugoročnijoj perspektivi.

Kratak pregled izvršenih promena

U suton dvadesetog veka evropskokontinentalni krivični postupci bili su oštro podeljeni na dve odvojene grupe: u jednu su spadali postupci zemalja realnog socijalizma, formirani pod jakim uticajem sovjetskih pravnih ideja, a u drugu postupci država zapadne demokratije.⁸ Aktuelno razdoblje istorije kontinentalnoevropskog krivičnog postupka, međutim, ispunjeno je mnogobrojnim i dubokim promenama. Talas reformi, koji se po sadržini i opsegu razlikovao od zemlje do zemlje, doneo je brojna nova rešenja čije iscrpno navođenje nadilazi dimenzije ovog rada. Stoga će se redovi koji neposredno slede ograničiti na faktografsko ređanje samo onih promena čije je dejstvo takvo da se njima narušava bezbrižni kontinuitet tradicije. Pritom će se, iz čisto pragmatičnih razloga, poći od podele s početka ovog poglavlja budući da se praćenje i upoređivanje izvršenih promena time znatno olakšava.

Pod utiskom opšte zakonodavne hiperaktivnosti začuđujuće deluje podatak da su od sredine prošlog veka do danas samo četiri zapadnoevropske zemlje donele nove kodifikacije: Grčka (1950), Portugalija (1987), Italija (1988) i Švajcarska (2007). Pritom je grčki izvor ostao u okvirima mešovitog modela krivičnog postupka, dok je osnovni pokretač švajcarske reforme bila stara težnja za unifikacijom krivičnog postupka.⁹

U Portugaliji je, s druge strane, snažno promovisan akuzatorski tip krivičnog postupka. I arhitekta italijanske procesne strukture se poveo za rešenjima iz angloameričke pravne kulture. Uvođenje stranački oblikovanog postupka značilo je, između ostalog, širu afirmaciju akuzatorskog modela i načela

⁸ Berislav Pavišić, *Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku*, u: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 15, br. 2/2008, str. 491.

⁹ Dotad je svaki kanton imao svoja autonomna pravila krivične procedure.

kontradiktornosti, te u skladu s tim insistiranje na usmenoj metodi, ravnopravnosti stranaka, razdvajanju procesnih stadijuma i „nepropustljivosti” glavne rasprave za materijal iz prethodnog postupka. Istragom dakle rukovodi državni tužilac (*publico ministero*) ali konkretne istražne radnje najčešće preuzima sudska policija (*polizia giudiziaria*). U ovoj se fazi pojavljuje i sudija za prethodno ispitivanje, međutim on nije istražni organ nego u prvom redu garant ljudskih prava i sloboda, što znači da je njemu povereno donošenje odluka kojima se ograničavaju pojedina ljudska prava (pritvor, pretresanje). Pored toga, ovaj sudija ima i druga ovlašćenja i dužnosti: sprovodi dokazno ročište i posebne postupke, verifikuje nagodbu stranaka (*il patteggiamento*) i zakazuje raspravu. Dosledno logici stranačkog postupka i odbrani je dozvoljeno da samostalno prikuplja dokaze, čime je otvorena mogućnost privatnih istraga karakterističnih za angloameričke krivične postupke. Tako je i branilac postao istražitelj (*difensore-istruttore*). Njemu je, pored ostalog, dato da ispituje osobe za koje je verovatno da imaju saznanja o delu i da, na osnovu sudijine dozvole, ulazi u određene prostore. Tako prikupljeni dokazi čine braniočev spis (*in fasciolo del difensore*). Upečatljivo obeležje ovog postupka predstavljaju ubrzana ili pojednostavljena postupanja sa svojih pet osnovnih oblika: skraćeno suđenje (*giudizio abbreviato*), ubrzano suđenje (*giudizio direttissimo*), neposredno suđenje (*giudizio immediato*), postupanje po nalogu (*procedimento per decreto*) i izricanje kazne na zahtev stranaka (*applicazione della pena su richiesta delle parti* ili kolokvijalno *patteggiamento*).

U drugim zapadnoevropskim zemljama vršene su samo fragmentarne korekcije, pre svega usmerene na reformu prethodnog postupka i afirmisanje različitih pojednostavljenih procedura. Tako je poslednjom reformom u Austriji (2004) temeljno menjan samo prethodni postupak kojim sada rukovodi i koordinira ga javni tužilac, dok je funkcija sudije ograničena na zaštitu ličnih i procesnih prava učesnika. U Nemačkoj je još uvek na snazi propis iz 1877. godine, doduše sa brojnim izmenama i dopunama. Jednu od bitnih odlika tamošnjih promena krivične procedure predstavlja trend sužavanja područja primene deklarativno vladajućeg načela legaliteta. U širokoj primeni principa oportuniteta, koji u ovoj zemlji karakteriše množina pojava oblika, pronađen je dobar mehanizam za selekciju slučajeva koje je na samom početku postupka moguće eliminisati iz sudskog procesa i time postići veću efikasnost procesuiranja i rasterećenje sudskih organa od predmeta bagatelnog značaja.¹⁰ Istragu, koja se u praksi najčešće poverava policiji, sprovodi tužilac, dok je za istra-

¹⁰ O tome Stanko Bejatović, *Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u nemačkom krivičnom procesnom pravu*, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, 2009, str. 125–144.

žnog sudiju i ovde rezervisana uloga čuvara zajemčenih sloboda i prava. Po završetku istrage javni tužilac podnosi optužni predlog o kojem, pošto sasluša okrivljenog, odlučuje sud. U postupak je, posle mnogo kontroverzi,¹¹ uveden i sporazum o priznanju krivice.

Sa svojom tripartitnom podelom krivičnih dela na zločine, prestupe i prekršaje francuski sistem krivičnog postupka predstavlja vrlo složenu i teško preglednu celinu.¹² Istragu najvećeg broja krivičnih dela vrši sudska policija, po vlastitoj inicijativi ili po nalogu državnog tužioca pod čijim je direktnim nadzorom. Svoju istorijsku ulogu sudskog detektiva istražni sudija je sačuvao samo u najtežim slučajevima. Takva je istraga obligatorna za zločine i neke druge, tačno određene slučajeve, a njeni rezultati imaju dokaznu vrednost na glavnoj raspravi. Inače, o pritvoru više ne odlučuje istražni sudija već *sudija o slobodama i pritvaranju*.

Nestajanje bipolarnog sveta oslobodilo je različite centrifugalne sile. Složeni procesi radikalnih državnih i društvenih promena koje su zahvatile bivše komunističke režime ostavili su svoje tragove i u krivičnoprocesnom zakonodavstvu ovih zemalja. No, kako bi njihovo pedantno nabranje uzelo isuviše vremena i prostora ovde će biti istaknute samo glavne crte tih kretanja. Stekavši nezavisnost tri baltičke zemlje su prvo adaptirale zatečene zakone a potom donele nove propise (Estonija 1994–2003, Letonija 1991–1998, Litvanija 1994–2002), potpuno različite od bivšeg sovjetskog prava. Kratko potom Letonija je i treći put u poslednje dve decenije popustila pred potrebama promene krivičnoprocesnih pravila. Nova pravila postupanja u krivičnim stvarima koja su u Moldaviji promovisana 2003. godine takođe gravitiraju anglo-američkom modelu akuzatorskog postupka, sa značajnom ulogom stranačkih nagodbi.¹³ Svoj krivični postupak Ukrajina je renovirala 2007. godine. Duh starog sovjetskog prava prožet je novim elementima adverzizijalnosti i u beloruskim pravilima krivične procedure donetim 1999. godine i dodatno uobličavanim četiri godine docnije. Čim je budno oko Saveta Evrope (pod kojim je 1998. godine donet novi zakon o krivičnom postupku) sklonjeno s Gruzije ova zemlja je posegnula (1999) za nekim regresivnim izmenama. Ipak, pod snažnim spoljnim pritiskom Gruzija je samo nekoliko godina posle donela novi Zakon o krivičnom postupku.

¹¹ Vidi Thomas Weigend, *Eine Prozessordnung für abgesprochene Urteile?*, u: *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, 19/1999, str. 57–63.

¹² Berislav Pavišić, *Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku*, u: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 15, br. 2/2008, str. 504.

¹³ Iurie Margineanu, *Criminal Procedure System of Republic of Moldavia*, u: *Transition of Criminal Procedure Systems*, Rijeka, 2004, str. 207.

U reformu krivičnog postupka Mađarska je zakoračila 1994. godine. Kratko potom donet je nov zakon (1998) koji je redom 2001, 2002, 2003. i 2005. godine adaptiran zakonskim novelama. Svrha čestog menjanja, kako se tamo navodi, jeste „zamena ranijeg neosocijalističkog neoinkvizitornog sistema novim akuzatorskim krivičnim postupkom.”¹⁴ Poslovično spremni za prisvajanje tuđeg, u Albaniji su 1995. godine krivični postupak uredili preuzimanjem italijanskog modela krivičnog postupka. Slovenija je 1994. godine donela Zakon o krivičnom postupku, koji je već tada imao naglašene elemente akuzatornosti. Dolazeći zakon stremi još snažnijem protežiranju akuzatornosti s intencijom da se sud neutralizuje a utvrđivanje činjenica poveri isključivo strankama, ali i afirmaciji novih oblika skraćenog i pojednostavljenog postupanja. Hrvatska je takođe procesna pravila menjala u etapama. Iako je ostvario zadatke prve, tranzicijske reforme i postigao ciljeve usklađivanja s novim ustavnim uređenjem i međunarodnim obavezama, Zakon o kaznenom postupku iz 1997. godine nije rešio brojna otvorena pitanja koja je potom nastojao prevazići učestalim zakonodavnim intervencijama.¹⁵ U decembru 2008. godine Hrvatska je konačno donela novi Zakon o kaznenom postupku¹⁶ kojim je izvršena značajna reforma prethodnog kaznenog postupka a glavna rasprava „još više oblikovana prema modelu tzv. čistog akuzatorskog (zapravo stranački ili adverzijalno strukturiranog) krivičnog postupka angloameričke tradicije.”¹⁷ U nama poznatom maniru, ovaj zakon je noveliran i pre nego što je stupio na snagu. I aktuelni zakoni u Bosni u Hercegovini doneti su pod jakim uticajem angloameričkog prava, iz kojeg je, pored ostalog, preuzeto pregovaranje stranaka o krivici, unakrsno ispitivanje, izjašnjavanje o krivici, potvrđivanje optužnice i dr.¹⁸ Slično vredi i za Makedoniju. „Tranziciju krivičnog postupka” Slovačka je obavila donošenjem novog zakona (1996), dok su Češka i Bugarska to učinile sveobuhvatnim promenama postojećih zakona.

Svoj Zakonik o krivičnom postupku donet 1997. godine Poljska je menjala dvaput: 2000. i 2003. godine. Ovim „demokratskim propisom kompatibilnim novom Ustavu Republike Poljske i ECHR”¹⁹ definitivno je eliminisan

¹⁴ Berislav Pavišić, *Overview: Transition of Criminal Procedure Systems*, u: *Transition of Criminal Procedure Systems*, Rijeka, 2004, str. 24.

¹⁵ Berislav Pavišić, *Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku*, u: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 15, br. 2/2008, str. 512.

¹⁶ Stupio na snagu 1. IX 2011. godine.

¹⁷ Davor Krapac, u predgovoru udžbenika *Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije*, Narodne Novine, Zagreb, 2010.

¹⁸ Momčilo Grubač, *Novo krivično procesno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini*, u: *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, br. 11/2005, str. 531.

¹⁹ Piotr Hofmanski, *Criminal procedure System of the Republic of Poland*, u: *Transition of Criminal Procedure Systems*, Rijeka, 2004, str. 217.

uticaj predašnjeg sovjetskog prava.²⁰ Docnije promene bile su odgovor na zamjerke Evropskog suda za ljudska prava koji je ovoj zemlji spočitavao probijanje rokova razumnog suđenja i imale su za cilj popravljjanje efikasnosti.²¹ *Istraga je ustrojena kao policijsko-tužilačka a načelo utvrđivanja istine je i dalje jedan od najvažnijih principa.*²² Pored dužnosti da izvede dokaze koje su predložile stranke, sud je ovlašćen da dokaze izvodi i po službenoj dužnosti. Jednu originalnost poljske procedure predstavlja ovlašćenje suda da predmet pošalje javnom tužiocu uz naznačenje roka u kojem se imaju predložiti dodatni dokazi. Eventualna inertnost tužioca povlači obavezu suda da svaku sumnju u dokazanost odlučnih činjenica rešava u korist optuženog. Poljski zakon nudi i dva oblika pojednostavljenog postupanja. U slučaju postojanja nesumnjivog priznanja okrivljenog i saglasnosti svih učesnika, sud ne mora sprovoditi sveobuhvatan dokazni postupak. Svoj drugi izraz pragmatizam je našao u mogućnosti okrivljenog da do okončanja prvostepenog postupka podnese zahtev za donošenje osuđujuće presude kojim pristaje na izricanje kazne ili kaznene mere. Sud će učinjeni predlog prihvatiti samo pod uslovom da je stvar jasna, da se ciljevi krivičnog postupka mogu ostvariti i bez njegovog sprovođenja i da se javni tužilac i žrtva tome ne protive.²³ Posle decenije prolongiranja Rusija je novi Zakonik o krivičnom postupku (2001) donela „u mukama rastanka sa dugotrajnom domaćom krivično-pravosudnom praksom i u vreme opasnosti od kriminalizacije društva koja se nadvila” nad njom.²⁴

Iako proces tzv. tranzicije krivičnog postupka u bivšim socijalističkim zemljama nije bio uniforman neka njegova zajednička obeležja moguće je prepoznati. Tako je sasvim očito da *modus operandi* sprovedenih reformi predstavlja značajno širenje načela akuzatornosti koje postaje osnovni građevinski blok novih procesnih sistema. Glavna se rasprava nastoji oblikovati kao spor ravnopravnih stranaka zbog čega se težište procesnih aktivnosti premešta sa suda na stranke. Istovremeno, sud se promovise u pasivnog donosioca nepristrasnih odluka i jemca „pravičnog postupka”. Krupne promene zabeležene su i u organizaciji prethodnog postupka. Opšta karakteristika novih postupaka je nestanak sudske istrage i transformisanje tužioca u operativno telo nadređeno drugim organima otkrivanja krivičnih dela. Tužilac je *dominis litis* prethodnog

²⁰ *Ibid*, str. 219.

²¹ *Ibid*, str. 220.

²² *Ibid*, str. 225.

²³ *Ibid*, str. 232.

²⁴ A. J. Saharev u predgovoru Komentara Zakonika o krivičnom postupku Ruske federacije, citirano prema Momčilo Grubač, *Novi Zakonik o krivičnom postupku Ruske federacije*, u: *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, Novi Sad, br. 5–6, 2003, str. 232–238.

postupka i ravnopravni suparnik optuženog u glavnom stadijumu. Pored toga, aktuelni sistemi donose različite oblike konsesualnog okončanja postupka, favorizovanje oportuniteta na uštrb legaliteta krivičnog gonjenja, produbljeno diferenciranje postupka i sl.²⁵ Postoje i druge novine, oličene u promeni položaja žrtve, uređenju imovinsko-pravnog zahteva i dr., no one su sa aspekta ovog rada od sekundarnog značaja.

O nekim efektima velike obnove

Još davno je primećeno da dopadljivost kojom procesna rešenja mame u domicilnom pravnom sistemu ne predstavlja dovoljnu garanciju za njihovo uspešno funkcionisanje u zemljama destinacije, osobito kad je povoljan utisak stečen jedino sa normativnopravnog aspekta.²⁶ Brojna deprimirajuća iskustva iz prakse snažno potkrepljuju iznetu tezu.

Česti izuzeci stvoreni praksom nemačkih sudova a konačno uobličeni jednom odlukom tamošnjeg saveznog vrhovnog suda iz 1999. godine, utrli su put kreiranju institucijskog ruha za sporazumevanje između javnog tužioca i okrivljenog. Faktičko stanje najzad je ozvaničeno 2009. godine, Zakonom o regulisanju sporazumevanja u krivičnom postupku (*Gesetz zur Regelung der Verständigung in Strafverfahren*). Ekscentričnost napred spomenute prakse ogledala se čestom uplivu suda u proces postizanja nagodbe među strankama. Štaviše, inicijativa je često poticala baš od suda, a naročito sablažnjava to što početno „flertovanje” nije nužno vodilo do trostranog procesnog odnosa nego su se pregovori o koncesijama neretko okončavali samo između suda i okrivljenog. Proučivši spis, raspravni sudija se obraćao okrivljenom nudeći mu blažu kaznu pod uslovom da na pretresu položi priznanje. Svojevrsni je paradoks da je opisana pojava zabeležena u Nemačkoj, u kojoj je neprikosnoveno vladao imperativ da se presuda u krivičnom postupku može izreći samo na temelju javne, neposredne i kontradiktorno sprovedene glavne rasprave, inicirane optužnim aktom podignutom prema načelu legaliteta krivičnog gonjenja, na kojoj je sud utvrdio istinu o okrivljenikovoj krivici ili nevinosti.²⁷ Stoga se ne

²⁵ Vidi: Vojislav Đurđić, *U susret reformi krivičnog pravosuđa – između zahteva društvene stvarnosti i pravnih prepreka*, u: Zborniku radova Pravnog fakulteta u Nišu *Pristup pravosuđu*, Niš, 2008, str. 301–317.

²⁶ O tome više: Vojislav Đurđić, *Komparativnopravna rešenja o prethodnom krivičnom postupku i njihova implementacija u srpsko krivičnoprocesno zakonodavstvo*, Revija za kriminologiju i krivično pravo, Beograd, br. 1/09, str. 39–62.

²⁷ Davor Krapac, *Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije*, Narodne Novine, Zagreb, 2010, str. 90.

treba čuditi neprikrivenim antipatijama koje u jednom delu nemačke pravne teorije izazivaju konsesualne forme postupanja.²⁸

Da u istoriji ima vrlo malo prečica pokazuje i primer Italije. Tamo su nedostatke dotadašnje, pretežno inkvizicione procedure odlučili otkloniti novim postupkom, konceptijski utemeljenim na akuzatorskom procesnom modelu. Radikalne su promene, međutim, proizvele žestoko trvenje između presađenih ideja i tradicionalnog nasleđa. Jaz između novih procesnih pravila i stvarnosti krivičnog pravosuđa jezgrovito je ocertan u naslovu jedne stručne kritike: „Akuzatornost na rečima, inkvizitornost u srcu.” Opisanom sukobu, pored tradicionalnih predstava procesnih učesnika o ciljevima procesa i procesnim ulogama, pogodovao je i nepromenjeni institucijski milje italijanskog krivičnog pravosuđa.²⁹ Naročito energične rasprave izazvala su pravila kojima je zakonik postavio prepreke upotrebi dokaznog materijala iz prethodnog postupka na glavnoj raspravi. Samo tri godine posle inaugurisanja novog postupka tamošnji Ustavni sud je stvorio nepopravljivi rascep u pregradi postavljenoj između ispitivanja i rasprave, najpre prihvatajući mogućnost svedočenja sudske policije o pribavljenim iskazima, zatim priznajući dokaznu valjanost izjava saoptuženika datih izvan glavne rasprave a koji na raspravi koriste blagodat uskraćivanja iskaza i konačno, zauzimanjem stanovišta da radnje pribavljene u ispitivanju mogu služiti kao dokaz pri osporavanju drugih dokaza na raspravi. Aktivnosti Ustavnog suda praćene su čestim zakonskim novelama, sve do ustavnih promena čime je period snažnih trzavica barem privremeno okončan. Posle svega, opšta je ocena da sadašnji oblik italijanskog krivičnog postupka predstavlja rezultat kompromisa, stvorenog na labilnoj ravnoteži između „starog” i „novog”. Ova mediteranska bura snažno je upozorila da uporedo sa promenama i novinama opstaju i mnoge stare vrednosti i uverenja, stvarajući „iščašene” procesne strukture koje po svom kvalitetu zaostaju za čistim oblicima od kojih potiču. Ona je takođe potvrdila da kontinentalnoevropsko procesno biće, čiji su duh i karakter brižljivo izgrađivani kroz vreme, teško prihvata angloamerička „antitela” kao terapiju, zbog čega se promišljena parcijalna reforma krivičnog postupka kojom bi se afirmisale samo one adverzijalne forme čije delovanje ne razara tkivo tog organizma pokazuje daleko srećnijim izborom od operacionalizacije uverenja koja u instaliranju angloameričkog akuzatorskog modela vide univerzalno sredstvo za lečenje svih bolesti kontinentalnog postupka.³⁰

²⁸ Vidi Thomas Weigend, *op. cit.*, str. 57–63.

²⁹ Vidi Damaška, *Sudbina anglo-američkih procesnih ideja u Italiji*, u: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, br. 1/2006, str. 3–15.

³⁰ Vojislav Đurđić, *Komparativnopravna rešenja o prethodnom krivičnom postupku i njihova implementacija u srpsko krivičnoprocesno zakonodavstvo*, u: *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, Beograd, br. 1/09, str. 41.

Više nego indikativan je primer Letonije, u kojoj su se praksa i pravna nauka zajedno suočile sa saznanjem da je klasični adverzijalni model neostvarljiv budući da stranke nikada ne mogu biti u jednakim startnim pozicijama.³¹ I u Rusiji je primena novog propisa naišla na znatne teškoće. U tamošnjoj literaturi se konstatuje razočaranost učincima nekritičkog povodenja za stranim uzorima za koje nisu postojali lokalni uslovi koji ih čine prilagodljivim a njihovo uvođenje prihvatljivim. Apostrofira se da je proces promena krenuo stihijski, bez jasne formulacije aktuelnih problema. Zamera se još i da renovirani zakon nije u obzir uzeo bogato iskustvo domaće prakse i pravne misli. Osobito se kritikuje širenje principa akuzatornosti koje vodi pasiviziranju suda u poslu utvrđivanja istinitog činjeničnog stanja i izostavljanje odredbi koje su u bivšem sovjetskom pravu ustanovljavale dužnost suda da preduzima određene mere usmerene na sprečavanje vršenja novih krivičnih dela.³²

Brojne patologije stranački oblikovanih postupaka identifikovane su i u zemljama njihovog domicila.³³ Bipolarna procesna organizacija možda smanjuje nejednakost stranaka na normativnom planu ali u praksi ona, s obzirom na finansijske implikacije svoje strukture, proizvodi faktičku neravnopravnost. Naime, okrivljenici koji mogu priuštiti pomoć vrhunskih privatnih detektiva i veštaka opremljeni su za „rvanje” sa policijskim istražiteljima. Međutim, jednakosti između onih koji to nisu kadri i državnog tužioca sa njegovim procesnim arsenalom, ima isto onoliko koliko i u ditirambu žučī. Ovu procesnu asimetriju ilustruju brojna empirijska istraživanja. Svetli amblemi ljudskih i procesnih prava pretvaraju se u praksi prvostepenih sudova u prazne formule, uglavnom zato što većina okrivljenih nije kadra da angažuje advokata zbog čega se mora zadovoljiti nekoliko minutnom konsultacijom sa javnim branio-
cem koja se svodi na savet da se policijska optužba prizna i tako zavredi blaža kazna.³⁴ Takođe, generator brojnih anomalija predstavlja intenzivna eksploatacija dogovorenog priznanja (*plea bargaininig*) čije bi nezatno smanjenje, na primer, potpuno paralisalo američko krivično pravosuđe. Brojnim istraživanjima je potvrđeno da se nagodba stranaka neretko izvrgava u mehanizam za obezbeđenje osuđujućih presuda i u slučajevima gde se one, u redovnom kontradiktornom postupku, ne bi mogle ishoditi.³⁵

³¹ A. Meikališa, K. S. Rozenberga, *Criminal Procedure System of Republic of Latvia*, u: *Transition of criminal procedure systems*, Rijeka, 2004, str. 165.

³² Vidi: Momčilo Grubač, *Novi Zakonik o krivičnom postupku Ruske federacije*, u: *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, Novi Sad, br. 5–6, 2003, str. 232–238.

³³ Vidi: Nancy Amoury Combs, *Coping a plea to genocide: The plea bargaining of international crimes*, University of Pennsylvania Law School, 2002.

³⁴ Vidi: Steve Bogira, *Courtroom 302: A Year Behind the Scene in an American Criminal Courthouse*, Knopf, 2005.

³⁵ O tome bliže: Snežana Brkić, *Racionalizacija krivičnog postupka i uprošćene procesne forme*, Centar za izdavačku delatnost Pravnog fakulteta u Novom Sadu, Novi Sad, 2004, str. 436–454.

Pravo ili politika?

Evidentno je, dakle, da na uzburkanom moru evrokontinentalnih reformi kulu svetilju predstavlja angloamerički model krivičnog postupka u čijim su rešenjima evropski reformatori prepoznali savršenu zamenu za istrošene principe „staroevropskog” postupka. Trend transplantacije angloameričkih procesnih formi uslovio je, sa svoje strane, eroziju razlika između dva tradicionalna pravna sistema i zamaglio liniju koja ih je nekad jasno razdvajala.

Prethodno poglavlje pokazalo je, međutim, da – čak i ako se apstrahuju neželjene indikacije koje presađivanje procesnih rešenja u drugu pravnu kulturu nužno povlači – već i samo funkcionisanje angloameričkog modela u svom prirodnom staništu ne predstavlja najbolju preporuku za njegovo nekritičko preuzimanje. Zato bi svakom racionalnom posmatraču aktuelnih tendencija trebalo biti jasno da se koreni ovih transformacija ne mogu tražiti (samo) u normativnoj superiornosti angloameričkog uzora i da traganje za uzrocima sveprisutne fetišizacije angloameričkih procesnih rešenja nadilazi okvire krivičnopravne nauke.

Ako stvari, dakle, tako stoje, šta u stvari pokreće Evropu da zida Partennon angloameričkim procesnim dostignućima? Nipošto nije besmisleno tvrditi da svoju trenutnu privlačnost ove procesne forme pre duguju hegemonističkom položaju koji u današnjem veoma integrisanom svetu uživa zemlja njihovog porekla. Istorija je mnogo puta potvrdila da vojna moć i ekonomska snaga jednog društva pojačavaju privlačnu snagu vrednosti koje se u njemu afirmišu. Inače, uspostavljanje takve globalne supremacije rezultat je istovremenog delovanja više uslova, a pre svega ubrzane globalizacije i nestanka međunarodne ravnoteže posle pada SSSR-a. Ceo proces dodatno podupire evidentna „kriza sposobnosti tzv. suverene nacije – države, koja je u drugoj polovini XX veka postala univerzalni oblik uprave za stanovništvo sveta. Svet je ušao u eru neadekvatne države, a u mnogim slučajevima i države koja slabi ili je oslabila.³⁶ Oslonac ovog projekta bez presedana nalazi se u osporljivom i pristrasnom verovanju u moralnu superiornost zapadne civilizacije koja je dužna da prihvati svoju istorijsku misiju kako bi svet učinila stabilnijim mestom. A sredstvo za ostvaranje tog cilja je *Imperija*.³⁷ Preciznije (i arhaičnije): *Pax Americana*.³⁸

³⁶ Erik Hobsbaum, *op. cit.*, str. 53.

³⁷ Veliki broj akademskih i popularnih knjiga publikovanih u poslednjih nekoliko godina nosi naziv „Imperija”. Da bi se opisala, ona se snabdeva se različitim atributima: „svetla”, „nova”, „humanitarna”, „liberalna”, „sveobuhvatna”, „razbojnička” ili najjednostavnije – „američka”.

³⁸ Po uzoru na *Pax Romana*, sintagmu koju je u grandioznom delu *Opadanje i propast Rimskog carstva* prvi upotrebio Edvard Gibon, označavajući njome period mira koji je omogućio ekonomski procvat i širenje antičke kulture. Kasnije je ovaj koncept pretvoren u *Pax Britanica*, veličanjem perioda svetskog mira u XIX veku koji je pripisivan blagotvornom hegemonističkom uticaju Britanske imperije.

Ma koliko se to činilo nestvarnim, činjenica je da „*imperija, imperijalizam i kosmopolitizam* dominiraju u raspravama o savremenoj istoriji i politici. Naza-visno od toga da li se odobrava ili kritikuje, imperija je ključni organizacioni koncept u akademskim diskusijama o tekućim tendencijama.”³⁹

Jedan od odgovora na ideološki i istorijski balast imperijalizma nalazi se u shvatanju humanitarnih imperijalista (robusnih liberala) o neformalnoj imperiji. *Imperija lite* podrazumeva hegemonistički centar bez kolonija, odnosno globalnu sferu uticaja bez odgovornosti za neposredno administriranje i rizike dnevne politike.⁴⁰ Pošto ljudska prava i samoodređenje ne dopuštaju dugu okupaciju neuspešnih država i zona, *Imperija lite* promovise novi oblik tutorstva pod nazivom *izgradnja nacije*. „Ta se ideja izražava eksplicitno. Naime, pošto okupaciona sila obnovi poredak i stabilizuje bezbedonosnu situaciju, međunarodne institucije i nevladine organizacije (poznate kao „internacionalci”) pozivaju se da upravljaju zemljom i obučavaju lokalnu elitu pristojnom načinu vladanja. Kada se to jednom postigne organizuju se izbori na kojima će pobediti lokalna elita koja će, sada sa punom demokratskom legitimacijom, garantovati poštovanje interesa imperijalnog centra.”⁴¹

Dokazi takvog uticaja mogu se naći i u naslagama koje je za sobom ostavila evolucija krivičnih postupaka. Čak i oni koji s neskrivenim simpatijama prate aktuelne promene priznaju da je politički uticaj na obim i tok sprovedenih reformi bio više nego očigledan.⁴² Naravno, on nije svuda bio jednakog inteziteta i istih manifestacionih oblika. U stabilnim zemljama Zapadne Evrope bogata autohtona pravna tradicija napravila je branu (doduše poroznu) naglim promenama prirode krivičnog postupka. Zato se uticaji o kojim se govori tamo manifestuju suptilnije. U Nemačku su, na primer, angloameričke ideje prodrle tako što su njihovi pravници od sredine 60-ih godina prošlog veka u velikom broju odlazili na stručna usavršavanja u SAD.⁴³ Ali je „tranzicija” krivičnog postupka pripojene Nemačke ipak protekla kao prosto proširivanje pravila krivičnog postupka SR Nemačke na celo područje zajedničke države. Veličina i snaga su i Rusiji i Poljskoj obezbedile visok stepen autonomije u kreiranju krivičnog postupka. To je vidljivo već po tome što je poljski propis zadržao pređašnji značaj načela istine čije je urušavanje u većini bivših socijalističkih zemalja postalo simbol raskida sa prošlošću. Ovo stoga jer je, kako se danas uviđa, težnja za

³⁹ Kostas Duzinas, *op. cit.*, str. 195.

⁴⁰ Michael Ignatieff, *Empire Lite*, London, Vintage, 2003.

⁴¹ Kostas Duzinas, *op. cit.*, str. 187.

⁴² Berislav Pavišić, *Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku*, u: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 15, br. 2/2008, str. 497.

⁴³ Mirjan Damaška, *Dokazno pravo u kaznenom postupku, opis novih tendencija*, Pravni fakultet u Zagrebu, 2001, str. 9.

istinom bila „centralna premisa postojanja čitave Inkvizicije, a i dalje je deklarativna proceduralna svrha mnogih diktatorskih režima na planeti.”⁴⁴

S druge strane, u malim zemljama mlade demokratije reforma krivičnog postupka predstavljala je jedan od najvažnijih segmenata tranzicijskih promena pa je sasvim prirodno što su ovde prepreke legislativnim zahvatima bile znatno manje. Primera radi, nagodba između stranaka uvedena je u hrvatsko krivično procesno pravo bez odbojnih stavova stručne javnosti prema konsesualnim procesnim formama,⁴⁵ za razliku od Nemačke ili Italije gde su ovi oblici postupanja i dan-danas predmet žestoke kritike. Tome su svakako doprinele i društveno-ekonomske prilike u ovim zemljama koje su – kao što mlada hidra koja iz stare izbija kako kakva grana i docnije se od nje odvaja, još dok čvrsto sedi na staroj, bori se s njom i otima joj plen iz usta – težile urgentnom raskidu sa pravnom tradicijom totalitarnih režima ispod kojih su se otrgle. Ako bi se i pojavile, prepreke su uklanjane direktnim spoljnim uticajem različitih međunarodnih činilaca, kao što je bio slučaj u Bosni i Hercegovini i Gruziji. Verovatno najdrastičniji takav primer nalazi se na delu teritorije naše države. Suštinu napred iznetog jezgrovito iskazuje citat iz jednog „tranzicijskog” univerzitetskog udžbenika: „Radikalna reforma krivičnog postupka nije kod nas neočekivana. Podvrgle su joj se i druge države iz našeg susedstva, pod različitim spoljnim političkim i unutrašnjim kriminalno-političkim uticajima... Oklevanje sa uvođenjem radikalnih proceduralnih promena u takvim društvenim okolnostima nije poželjno pa čak nekome može izgledati i sumnjivo, kao bacanje klipova u točkove pravosudnog stroja u uslovima turbulentne društvene tranzicije.”⁴⁶ Uočite u ovom opravdanju izvršenih promena prizvuk prošlog vremena koje se, upravo zbog gotovo identičnog dogmatskog diskursa, označava kao totalitarno.

Umesto zaključka

„Što je bilo to će biti, što se činilo to će se činiti, i nema ništa novo pod suncem” – primetio je Propovednik⁴⁷ a jedan se egipatski naučnik iz doba Senusreta II (oko 150 p. n. e.) žalio da su sve stvari već odavno rečene i da nije ostalo ništa osim ponavljanja.⁴⁸ Ako je već tako, i ja ću se pozvati na jedan

⁴⁴ Boštjan Zupančič, *Pravo na ne-samooptuživanje kao ljudsko pravo*, u: *Primena međunarodnih krivičnih standarda*, Tara, 2004, str. 57.

⁴⁵ Davor Krapac, *Presuda na zahtjev stranaka u stadiju istrage u hrvatskom kaznenom postupku*, u Zborniku radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Biblioteka Zavoda za kaznene znanosti Mošćenice, 2008, str. 157.

⁴⁶ Iz predgovara knjizi Davora Krapca: *Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije*, Narodne Novine, Zagreb, 2010.

⁴⁷ Knjiga propovednikova, 1, 9.

⁴⁸ Vil Djurant, *op. cit.*, str. 185.

primer iz istorije koji je nekad davno opisivao Gibon a Duzinas ga onomad majstorski upotrebio u jednom drugom kontekstu⁴⁹: Kad je čvrst u odluci da povрати sjaj Svetog rimskog carstva posle mnogo muka konačno pokorio moćne lombardijske gradove, Fridrih I Barbarosa se susreo sa novom preprekom: izgrađenim sistemom lokalnih zakona i političkih institucija koji je otežavao integraciju novih teritorija u veliko carstvo. Kako bi raspravio odnos između imperijalnog zakona i legalnih lokalnih običaja nemački car je sazvaо Narodnu skupštinu u Ronkalju na koju su, kao egzegete pravnih pravila, pozvana četiri eminentna pravnikа – Bulgaro, Martino, Jakopo i Ugo di Porta Ravenjina. Bolonjski doktori prava, odgajani u imperijalističkom duhu Justinijanovog zakona, potrudili su se da izvuku listu *regalia* koja je favorizovala imperatora u odnosu na lokalne zakone. Svršetak priče zna ceo svet. Nagradu za ovakvo tumačenje predstavljao je dekret *Authentica Habita* koji je kasnije usvojen kao Osnivački akt Bolonje, najstarijeg univerziteta u Evropi.

LITERATURA

- Bejatović, S., *Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja u nemačkom krivičnom procesnom pravu*, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 1/09.
- Bogira, Steve, *Courtroom 302: A Year Behind the Scene in an American Criminal Courthouse*, Knopf, 2005.
- Brkić, S., *Racionalizacija krivičnog postupka i uprošćene procesne forme*, Centar za izdavačku delatnost Pravnog fakulteta u Novom Sadu, Novi Sad, 2004.
- Combs, N. A., *Coping a plea to genocide: The plea bargaining of international crimes*, University of Pennsylvania Law School, 2002.
- Damaška, M., *Sudbina anglo-američkih ideja u Italiji*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, br. 1/2006.
- Damaška, M., *Dokazno pravo u kaznenom postupku: opis novih tendencija*, Pravni fakultet u Zagrebu, 2001.
- Djurant, Vil, *Istočne civilizacije*, Narodna knjiga, Beograd, 1995.
- Duzinas, Kostas, *Ljudska prava i Imperija – politička filozofija kosmopolitizma*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
- Durđić V., *Komparativnopravna rešenja o prethodnom krivičnom postupku i njihova implementacija u srpsko krivičnoprocesno zakonodavstvo*, Revija za kriminologiju i krivično pravo, br. 1/2009.
- Durđić, V., *U susret reformi krivičnog pravosuđa*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, 2008.

⁴⁹ U svojoj interpretaciji ovog događaja Duzinas veliča Martina, profesora koji je dao prednost važnosti lokalnih propisa, ističući da je „veoma važno da univerzitet zadrži i reprodukuje tu tradiciju u momentu kada pritisci iz svih pravaca nastoje da ga pretvore u konformistički poslužavnik za svaku prolaznu i loše postavljenu političku inicijativu”.

- Grubač, M., *Novi Zakonik o krivičnom postupku Ruske Federacije*, Glasnik AKV, br. 5–6, 2003.
- Grubač, M., *Novo krivično procesno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini*, Glasnik AKV, br. 11, 2005.
- Hobsbaum, E., *Demokratija, globalizacija i terorizam*, Arhipelag, Beograd, 2008.
- Hofmanski, P., *Criminal Procedure System of Republic of Poland, Transition of criminal procedure systems*, Rijeka, 2004.
- Ignatieff, M., *Empire Lite*, London, Vintage, 2003.
- Krapac, D., *Kazneno procesno pravo, Knjiga prva: Institucije*, Narodne novine, Zagreb, 2010.
- Krapac, D., *Presuda na zahtev stranaka u stadiju istrage u hrvatskom kaznenom postupku*, Decenija Mošćenice Zbornik radova, Rijeka, 2008.
- Margineanu, I., *Criminal Procedure System of Republic of Moldavia, Transition of criminal procedure systems*, Rijeka, 2004.
- Meikališa, A., K. S. Rozenberga, *Criminal Procedure System of Republic of Latvia, Transition of criminal procedure systems*, Rijeka, 2004.
- Pavišić, B., *Novi hrvatski zakon o kaznenom postupku*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, br. 2/2008.
- Pavišić, B., *Overview: Transition of Criminal Procedure Systems, Transition of criminal procedure systems*, Rijeka, 2004.
- Weigend, T., *Eine Prozessordnung für abgesprochene Urteile?*, *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, br. 19/1999.
- Zupačić, B., *Pravo na ne-samooptuživanje kao ljudsko pravo, Primena međunarodnih krivičnih standarda*, Tara, 2004.

THE MAJOR RECONSTRUCTION OF THE EUROPEAN CRIMINAL PROCEEDINGS

Strahinja Davidov, Attorney at law in Novi Sad

S u m m a r y

This paper confirms the thesis that the current tendencies in the development of the contemporary criminal procedure cannot finally be understood only within the coordinates of the science of the criminal procedural law. After brief presentation of the performed changes and conclusion that their common feature is a tendency of transplanting the procedural provisions from the common law model of the criminal procedure, the author concludes that, instead of creative evolution, the continental European reform makers decided to use light imitations of their common law model. By emphasizing later some negative effects of such reforms and by pointing to the anomalies that follow the „new“ procedural forms in their natural surrounding, the author takes the stand that the reasons of this epilog of „major reconstruction“ of the continental European criminal procedure are not contained (only) in normative superiority of the chosen paradigm. In his opinion, they deserved their attractiveness mostly due to the hegemonic status of their country of origin. The traces of the „beneficial influence“ of the Imperia, in author's opinion, may be noticed in the legislative activities of almost all of the European countries, and are especially dominant in the small countries of young democracy.

Key words: criminal procedure, globalization, procedural forms, reform

Мр Јована Пушац,
асистент Правног факултета Универзитета у Бањалуци

ПРАВА НАРУЧИОЦА ПО ОСНОВУ ОДГОВОРНОСТИ ИЗВОЂАЧА ЗА НЕДОСТАТКЕ КОЈИ УМАЊУЈУ КВАЛИТЕТ ГРАЂЕВИНЕ^{*1}

САЖЕТАК: Овај приказ релевантних прописа и обимне судске праксе која се односи на питање одговорности извођача за недостатке грађевине је покушај аутора да изнесе и тачно наведе овлашћења која су дата наручиоцу, и услове под којима се она могу примењивати. Веома је важно да наручилац има сазнања о низу заштитних праних могућности, а посебно сазнања о природи недостатака на грађевини, затим о року застаре с обзиром да његово понашање утиче на последице које сноси извођач.

Кључне речи: одговорност извођача, скривени и видљиви недостаци грађевине, рок застаре

* Рад примљен: 18. 11. 2011. године.

¹ Постоје две врсте недостатака грађевине, односно грађевинских радова за које извођач одговара. Једно су недостаци који умањују квалитет грађевине, односно не угрожавају њену солидност и о којима је реч у даљем тексту. Одговорност извођача за такве недостатке регулисана је правилима која важе за уговор о делу (члан 614–621. ЗОО). Другу врсту чине недостаци који су такве природе да угрожавају солидност грађевине, чији је интензитет такав да доводи до рушења или претње од рушења грађевине или њених основних конструкционих делова (нпр. зидова носача). Стога је сасвим оправдано што је одговорност извођача за такве недостатке знатно пооштрена, јер је омеђена десетогодишњим гарантним роком и, при том, регулисана посебним правилима уговора о грађењу (члан 644–647. ЗОО).

ОПШТЕ НАПОМЕНЕ

Грађевинарство представља једну од најстаријих људских делатности па су се и први прописи о грађењу појавили веома давно. Још пре четрдесет векова у Хамурабијевом законнику било је регулисано питање одговорности извођача грађевинских радова. Тако је било прописано да ће у случају да извођач сагради кућу, па се она сруши и убије сина власника куће, бити убијено дете извођача (члан 230.) Ако је погинуо сам власник, смрт је чекала извођача грађевинских радова.² Но, и поред тако давних и старих правних правила, целовито регулисање односа из уговора о грађењу релативно је новијег датума.

Наш први пропис који нормира уговор о грађењу је Закон о облигационим односима.³ Међутим, у делу у којем регулише уговор о грађењу, ЗОО не садржи посебне одредбе о одговорности извођача за недостатке грађевине, па се ово питање решава посредно, применом правила уговора о делу, а код одговорности извођача за квалитет употребљеног материјала и опреме, сходно се примењују и правила уговора о продаји.⁴ При томе, нарочиту важност имају Посебне узансе о грађењу које садрже систематизоване пословне обичаје из области грађевинарства.⁵

Наиме, извођач има обавезу да уговорене радове изведе на начин и у роковима који су одређени уговором, прописима и правилима своје стру-

² Обрад Станојевић, *Историја политичких и правних институција*, Крагујевац, 1979, стр. 90.

³ Закон о облигационим односима (*Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89) и Закон о изменама и допунама Закона о облигационим односима (*Службени гласник Републике Српске*, бр. 17/93, 3/96, 39/03, 74/04), даље: ЗОО.

⁴ В. члан 641. у вези са чланом 602. и чланом 606. као и члановима 478–507. ЗОО.

⁵ Посебне узансе о грађењу (*Службени лист СФРЈ*, бр. 18/77) које се примењују на основу члана 21. став 2. ЗОО и члана 1107. став 3. ЗОО. Одредба члана 21. став 2. ЗОО допушта примену узанси ако су учесници у облигационим односима уговорили њихову примену или ако из околности произилази да су њихову примену хтели, док одредба члана 1107. став 3. ЗОО регулише примену посебних узанси које су супротне диспозитивним нормама ЗОО које се, пак, могу примењивати само ако су их странке изричито уговориле.

„У правној теорији и судској пракси има мишљења да би требало сматрати да су странке прећутно пристале на примену узанси ако нису другачије споразумно уредиле међусобне односе, како би се избегао проблем правне празнине.” Душан Николић, *О примени општих и посебних узанси*, Правни живот, бр. 11/00, стр. 372. Разуме се да ће ово увек бити случај при решавању питања која нису уређена у ЗОО попут питања која регулишу плаћање по привременим и окончаним ситуацијама, квалитет радова и материјала, примопредају изведених радова, задржавање дела цене итд. Осим тога, и будућа решења облигационо-правне материје у Републици Србији упућују на примену тзв. *грађевинских узанси*. В. члан 793. и члан 794. Преднацрта Грађанског законика Републике Србије, *Облигациони односи*, II књига, Београд, 2009.

ке.⁶ Његова одговорност за квалитет радова је професионална и, према томе, поштрена.⁷ То значи да се од извођача очекују резултати који одговарају раду доброг стручњака (реч је о *облигацији циља*). Он може одступити од појединих прописа, а нарочито стандарда и техничких норматива, само ако је могућност тог одступања предвиђена самим прописима, односно ако докаже да се извођењем радова и уз евентуална одступања обезбеђује минимум прописаних услова у погледу стабилности и сигурности објекта, саобраћаја, суседних објеката и околине, као и у погледу квалитета радова.

Извођач гарантује да су изведени радови у време примопредаје у складу са уговором, прописима и правилима струке и да немају мана које онемогућавају или умањују њихову вредност или њихову подобност за редовну употребу, односно употребу одређену уговором.⁸ Ова одговорност извођача значи, у ствари, усклађивање извођења радова са савременом технологијом и процесом рада што све има за крајњи циљ да изведени радови буду у сваком погледу, а посебно у погледу стабилности и сигурности, потпуно обезбеђени и наменски употребљиви.⁹ Аналогно томе, права која се наручиоцу признају у случају штете због недостатка грађевине, у смислу правила о гаранцији за квалитативна својства грађевине, служе искључиво обезбеђењу еквивалентне размене чинидби, тј. успостављању нарушене равнотеже имовина на штету наручиоца који је за уговорену цену, коју је платио, добио некавалитетну и нефункционалну грађевину. Због тога је промашен или угрожен циљ који је он грађевинским подухватом желео да постигне; осујећен је типичан имовински интерес због ког је закључен уговор о изградњи.¹⁰

⁶ Узанса број 18. Посебних узанси о грађењу, као и члан 607. став 1. ЗОО.

⁷ Сходно одредби члана 18. став. 2. ЗОО, страна у облигационом односу дужна је да у извршавању обавезе из своје професионалне делатности поступа с повећаном пажњом, према правилима струке и обичајима (пажња доброг стручњака).

⁸ Узанса број 83. Посебних узанси о грађењу. „Одговорност извођача за недостатке који умањују квалитет грађевине само је саставни део уговора о изградњи, као обична клаузула о гаранцији. Она покрива само ризик који се тиче каквоће грађевине. С друге стране, гаранција за солидност грађевине има карактер самосталног обећања гаранције, јер резултат који се обавања гаранцијом – солидност, односно исправно функционисање грађевине, не зависи искључиво од каквоће, тј. квалитет грађевине је само један од фактора.” Весна Клајн Татић, *Гаранција пројектанта и градитеља за солидност грађевине и њихова имовинска одговорност*, Институт друштвених наука, Центар за правна и политиколошка истраживања, Београд, 1991, стр. 220.

⁹ Петар Шурлан, *Посебне узансе о грађењу са објашњењима, обрасцима појединих уговора и судском праксом*, Привредна штампа, Београд, 1977, стр. 73.

¹⁰ Весна Клајн Татић, *нав. дело*, стр. 219.

ОДГОВОРНОСТ ИЗВОЂАЧА ЗА ВИДЉИВЕ НЕДОСТАТКЕ

Одговорност извођача за квалитет изведених радова након предаје грађевинског објекта наручиоцу уређена је правилима уговора о делу.¹¹ Примена тих правила на односе из уговора о грађењу значи да је наручилац дужан прегледати завршени грађевински објекат, односно изведене радове чим је то према редовном току ствари могуће и о нађеним недостацима без одлагања обавестити извођача.¹² Овај се преглед, заправо, врши у поступку примопредаје изграђеног објекта када наручилац има могућност да приговори извођачу на све видљиве недостатке (оне који се обичним прегледом могу установити) и истакне захтев за њиховим уклањањем.¹³ Према томе, након споразумно извршене примопредаје, наручилац не може захтевати од извођача отклањање недостатка у примљеним радовима који су се могли уочити обичним прегледом.¹⁴ Уколико је наручилац почео да користи изведене радове или њихов део пре примопредаје, сматра се да је исте преузео без приговора.¹⁵ С друге стране, не може се узети да је изграђени објекат преузет самим тим што су, према грађевинском дневнику, радови на њему окончани. Преузимање је, по правилу, формални акт, и то се преузимање има утврдити. Могло би се узети да је преузимање извршено и без формалног преузимања само ако је извођач по окончању радова затражио технички преглед и преузимање, а то без његове кривице није уследило.¹⁶

О примопредаји грађевинског објекта саставља се записник у којем се нарочито констатује да ли су радови изведени по уговору, прописима и правилима струке, да ли квалитет изведених радова одговара уговореном квалитету, односно које радове извођач треба о свом трошку да доради,

¹¹ В. члан 641. у вези са члановима 614–641. ЗОО.

¹² Рок „без одлагања” је преклузивни субјективни рок. Иако у интересу оба уговорача, ово обавештавање без одлагања предвиђено је у интересу извођача радова. Уколико наручилац не испуни ту своју обавезу, сносиће штетне последице услед закашњења са обавештавањем.

¹³ У смислу члана 614. став 1. ЗОО.

¹⁴ Из одлуке Врховног суда БиХ, Пж-473/88. „Кад инвеститор прими станове од извођача без централног грејања, не може по протеклу дужег времена захтевати увођење централног грејања и има се узети да се пређутно тог права одрекао. Друго је питање да ли је у том случају инвеститор нешто платио што није био дужан да плати, у ком случају може тражити повраћај износа који је извођачу исплатио без основа.” Пресуда привредног суда, Сл – 144/66, Јован Војиновић, Посебне узансе о грађењу са објашњењима и судском праксом, Београд, 1977, стр. 112.

¹⁵ П. Шурлан, *нав. дело*, стр. 90.

¹⁶ Пресуда привредног суда, Сл-195/66, Ј. Војиновић, *нав. дело*, стр. 113.

поправи или поново изведе, у ком року то треба да учини и о којим питањима техничке природе није постигнута сагласност између овлашћених представника уговарача.¹⁷ Уколико наручилац приликом примопредаје изведених радова стави оправдане примедбе и основане захтеве, извођач је дужан да их прихвати и по њима поступи без одлагања.¹⁸ Но, ако извођач не отклони утврђене недостатке ни у примереном року, наручилац може за ту сврху да ангажује друго лице на терет извођача.¹⁹

У случају када изграђени објекат има такав недостатак који га чини неупотребљивим или су радови обављени у супротности са изричитим условима уговора, наручилац може, не тражећи претходно отклањање недостатака, раскинути уговор и захтевати накнаду штете. При томе је јасно да се правом на раскид уговора наручилац не може користити у случају када се ради о незнатном недостатку.²⁰ Иначе, наручилац може све док грађење није завршено, раскинути уговор кад год хоће,²¹ с тим што је у том случају дужан да извођачу исплати уговорену накнаду умањену за износ трошкова које овај није учинио, а које би био дужан учинити да уговор није раскинут, као и износ зараде коју би остварио на другој страни или коју је намерно пропустио да оствари.²²

ОДГОВОРНОСТ ИЗВОЂАЧА ЗА СКРИВЕНЕ НЕДОСТАТКЕ

Након прегледа и пријема извршеног рада, односно након примопредаје, извођач више не одговара за недостатке који су се могли опазити

¹⁷ Узанса број 113. Посебних узанси о грађењу.

¹⁸ Узанса број 115. Посебних узанси о грађењу. „Извођач је дужан да поступи по примедбама комисије за технички пријем и евентуалне недостатке отклони. Овде не произилази, међутим, право инвеститора да по довршењу објекта и његовом пријему од стране комисије (која је објекат примила и поред констатације о неким недостацима) одбије да образује колаудациону комисију ради састављања коначног обрачуна, иако му је извођач саопштио да неће да отклони недостатке. У том случају инвеститор може да у коначном обрачуна постави своје захтеве у вези са тим недостацима.” Пресуда привредног суда, Сл-1478/60, Ј. Војиновић, *нав. дело*, стр. 91.

¹⁹ Узанса број 115. Посебних узанси о грађењу.

²⁰ В. члан 619. у вези са чланом 620. став 4. ЗОО.

²¹ У смислу члана 629. ЗОО.

²² „Кад наручилац одустане од уговора из разлога за који није одговоран извођач, дужан је да извођачу надокнади изгубљену добит. За постојање изгубљене добити потребно је да извођач у току обуставе уговорених радова није радио други посао са својим радницима, односно да је радио други посао под неповољнијим условима.” – Пресуда Врховног привредног суда Сл-287/70 од 15.10.1970. године, Јован Војиновић, *Приручник за инвеститоре и извођаче радова у области грађевинарства*, Београд, 1971, стр. 241.

обичним прегледом (видљиви недостаци) изузев ако је за њих знао, а није их показао наручиоцу.²³ У прилог схватању да се обавезе из гаранције односе само на скривене мане стоје и ставови наше судске праксе, па се у образложењу једне пресуде наводи да се гарантни рок за изведене радове односи на недостатке који се појаве у току његовог трајања, а не и на недостатке констатоване приликом примопредаје, јер се они морају отклонити у примереном, односно у уговореном року.²⁴

Према теорији и судској пракси у упоредном праву, приликом примопредаје грађевинског објекта, извођач и надзорни инжењер треба да помогну наручиоцу у откривању евентуалних мана на објекту. Они су дужни да му укажу на недостатке које он, због свог незнања не би могао да примети. Према томе, мане ће се сматрати скривеним уколико за време пријема и прегледа објекта који је извршен пажљиво, савесно и детаљно те мане нису могле да се примете обичним оком.²⁵

Уколико се доцније покаже неки недостатак који се није могао открити обичним прегледом (скривени недостатак), наручилац се може позвати на њега под условом да о њему обавести извођача радова што пре, а најкасније у року од месец дана од његовог откривања. Ово је преклузивни рок о ком наручилац строго мора водити рачуна. Крајњи рок до којег наручилац може ставити приговор због скривених недостатака грађевине износи две године од примопредаје, ако уговором или прописима није друкчије одређено. То је, заправо, гарантни рок за квалитет изведених радова.²⁶

У вези са појавама мане код грађевинског објекта треба рећи да се појам скривене мане доста екстензивно тумачи. По својој природи мане у грађењу се појављују споро, па је отуда логично што се стало на становиште да је потребно оставити једно време у коме треба проверити да ли ће се мана појавити или неће. Познато је да је потребан протек времена да

²³ „Када су се недостаци у земљаним радовима и изградњи оградe могли опазити обичним прегледом, наручилац се не може на њих позивати ако их није у часу примопредаје рекламирао, осим ако не докаже да је посленик за недостатке знао, а није га на њих упозорио.” Пресуда Врховног суда БиХ, Пж-329/88 од 31.05.1989. године.

²⁴ Решење Врховног привредног суда Сл-242/70 од 30.06.1970. године.

²⁵ Јелена Вилус, *Грађанскоправна одговорност извођача и пројектанта*, Грађевинска књига, Београд, 1973, стр. 228–229.

²⁶ Члан 615. ЗОО, као и узанс брoј 85. Посебних узанси о грађењу. „Инвеститор може захтевати од извођача да отклони недостатке на објекту који су се појавили у гарантном року ако у том року стави приговор на квалитет изведених радова. Суд не пази по службеној дужности на то да ли је рекламација благовремено стављена.” Пресуда Врховног привредног суда, Сл-54/71, Ј. Војиновић, *Посебне узансе о грађењу са објашњењима и судском праксом*, Београд, 1977, стр. 96.

се констатује да ли је зграда влажна, каква јој је звучна, топлотна и друга изолација, како функционишу уређаји лифта, уређаји за загревање, климатски и други уређаји.²⁷ Но, уколико се, упркос овоме, недостатак односи на чињенице које су извођачу у тренутку примопредаје биле познате или му нису могле остати непознате, а он их, поступајући *mala fide*, није саопштио наручиоцу, извођач ће одговорати без обзира на протек овог преклузивног гарантног рока. На овај начин, долозно поступање извођача ништи дејство примопредаје, те се гаранцијска одговорност за квалитет изведених радова претвара у деликтну одговорност извођача и, следом тога, примењују се правила и рокови ове одговорности.

Према томе, гарантни рок за квалитет изведених радова почиње да тече од примопредаје објекта или дела објекта на коме су изведени радови, а ако је коришћење објекта или његовог дела почело пре примопредаје – од почетка коришћења.²⁸ Примећујемо, дакле, да примопредаја, односно, презумпција примопредаје има круцијални значај за почетак тока гарантног рока. Међутим, застарелост потраживања из уговора о грађењу на име отклањања недостатака на изведеним радовима почиње тећи првог дана по истеку рока у којем је извођач био дужан да отклони недостатке, а не од дана када је почео тећи гарантни рок за уклањање тих недостатака.²⁹ Све недостатке који се појаве на објекту у том периоду, осим оних за које не одговара (недостаци који су последица нестручног руковања и употребе, односно ненаменског коришћења објекта или делова објекта),³⁰ извођач је дужан да, у примереном року који му одреди наручилац, отклони о свом трошку исто као да су утврђени приликом примопредаје радова.³¹ При томе, наручилац има право на накнаду штете која се огледа у немогућности наменског коришћења објекта за време док се утврђени недостаци не отклоне.³²

Ако извођач не отклони недостатке у року који му је одређен, наручилац може, на рачун извођача, да их отклони сам или посредством трећег лица, при чему је дужан да поступа с пажњом доброг привредника,

²⁷ Ј. Вилус, *нав. дело*, стр. 228.

²⁸ Узанса број 86. Посебних узанси о грађењу.

²⁹ Из одлуке Вишег привредног суда у Београду Пж. 3997/83 од 19. 12. 1983. године.

³⁰ В. узансу број 91. Посебних узанси о грађењу.

³¹ „Ако су се недостаци на извршеним радовима појавили у гарантном року, инвеститор може извршити ревизију коначног обрачуна.” Пресуда Вишег привредног суда у Новом Саду, Пж-52/73 од 15. 1. 1973. године

³² Узанса број 89. Посебних узанси о грађењу у вези са одредбом члана 185. ЗОО.

јер у противном одговара за штетне последице лошег избора.³³ Но, уколико уклањање недостатака захтева претеране трошкове, извођач може одбити извршење те обавезе, с тим што у том случају наручиоцу припада, по његовом избору, право на снижење цене³⁴ или раскид уговора, а у сваком случају и право на накнаду штете. Ово снижење накнаде врши се у размеру између вредности коју би у време закључења уговора имао извршени рад без недостатка и вредности коју би у то време имао извршени рад, односно грађевина са недостатком.³⁵

Ако наручилац путем суда остварује своје право из гаранције извођача, потребно је да поднесе тужбу ради отклањања недостатака на грађевини најкасније годину дана од дана учињеног обавештења о недостацима. Изузетно, ако је благовремено обавестио извођача, наручилац може ово своје право остварити и по истеку тог рока, али само путем *компензационог приговора* против захтева извођача за исплату накнаде (цене из уговора) тако што ће истаћи своје право на снижење накнаде, као и право на накнаду штете.³⁶

У овом је контексту интересантан начелни став судске праксе према којем, у случају када су се извођач и наручилац споразумели о отклањању недостатка или када је извођач већ отпочео са отклањањем недостатка по сопственој иницијативи, али их није отклонио у датом року или је одустао од започетог отклањања (а протекао је преклузивни рок од годину дана од дана обавештавања извођача), право наручиоца на подношење тужбе ради отклањања недостатака и накнаду штете треба ценити према том посебном споразуму странака, сходно одредби члана 291. ЗОО, а не према одредбама члана 645. став 2. ЗОО, односно члана 616. став 1. ЗОО.³⁷

³³ П. Шурлан, *нав. дело*, стр. 77. „Инвеститор је овлашћен да на терет извођача отклони сам или преко трећег лица недостатке који су се појавили у гарантном року, ако то извођач не учини у уговореном, односно примереном року.” Пресуда Вишег привредног суда у Београду, Пж-3295/73 од 17. 09. 1974. године. Међутим, „ако извођач у одређеном року не отклони недостатке који су утврђени на згради (делу) у гарантном року, на њему стоји обавеза да отклони и оне даље недостатке који се појаве као непосредна последица неизвршења оних оправки које је извођач био дужан да отклони у гарантном року.” Пресуда Вишег привредног суда у Београду, П-2419/70, Ј. Војиновић, *нав. дело*, стр. 96.

³⁴ „Ако су утврђени недостаци у изради грађевине који не утичу на функцију објекта и ако би уклањање тих недостатака захтевало претеране трошкове, наручилац радова има право на сразмерно снижење цене радова.” Пресуда Врховног суда Војоводине, Пж. 404/90 од 1. 11. 1990. године.

³⁵ Члан 621. ЗОО.

³⁶ Члан 616. у вези са чланом 336. ЗОО.

³⁷ Начелни став број 45. са XVI координативног састанка делегација виших привредних судова и привредних одељења судова република и покрајина, одржаног 6. 7. и 8. јуна, 1983. године у Новом Саду.

Као смо већ напоменули, постоји још један изузетак од правила да наручилац губитком права из гаранције, тј. протеком преклузивног рока од две године, губи право и на накнаду штете због недостатка грађевине. Реч је о долозном понашању извођача који је током примопредаје наручиоцу прећутао или прикрио чињенице у вези с недостацима грађевине (тзв. клаузула *dolus generalis*) што ће омогућити заштиту права наручиоца и по протеклу преклузивног рока.³⁸

Када је реч о праву наручиоца на накнаду штете због појаве недостатака грађевине, односно радова у гарантном року, треба нагласити да је то посебно правно средство које се признаје наручиоцу поред права из гаранције, јер је он, не треба заборавити, такође и поверилац из уговора о грађењу. Право наручиоца на накнаду штете произилази из општих правила о одговорности за неиспуњење или неуредно испуњење уговора о грађењу.³⁹ С обзиром да извођач одговара по принципу претпостављене кривице, за конституисање његове обавезе да наручиоцу накнади штету биће довољно утврдити повреду уговорне обавезе и штету насталу у вези с њом. Овакав захтев наручиоца доћи ће у обзир, на пример, у случају имовинских издатака које је наручилац имао зато што грађевину није могао да користи од тренутка појаве мане до њеног отклањања (трошкови становања у другом стану, трошкови продуженог смештаја намештаја, и сл.) и измакле добити условљене некоришћењем (опадање цене, губитак закупнине и остале изгубљене зараде), као и исплаћених хонорара вештаку кога је наручилац позвао ради утврђивања укупних мана градње.⁴⁰

Напоследку, битно је нагласити да права наручиоца према извођачу због недостатака на објекту прелазе и на све доцније стицаоце објекта или његовог дела до истека гарантног рока, с тим да доцнијим стицаоцима не тече нови рок за обавештење и тужбу већ им се урачунава рок претходника.⁴¹

ЗАДРЖАВАЊЕ ДЕЛА ЦЕНЕ У СВРХУ ОТКЛАЊАЊА НЕДОСТАКА (ДЕПОЗИТ)

Да би се обезбедио у погледу отклањања недостатака који би се евентуално могли појавити током примопредаје, односно у гарантном року, наручилац има могућност да задржи сразмерни део цене до исте-

³⁸ В. члан 617. ЗОО.

³⁹ В. члан 262. став 2. ЗОО.

⁴⁰ Весна Клајн Татић, *нав. дело*, Београд, 1991, стр. 220.

⁴¹ В. члан 642. ЗОО, као и узансу број 88. Посебних узанси о грађењу.

ка гарантног рока, односно до отклањања недостатака (тзв. гарантни износ).⁴² Но, овим правом наручилац ће се моћи користити само уколико је оно изричито уговором предвиђено.⁴³

Задржаним делом цене (депозитом) обезбеђује се потпуно и квалитетно извођење радова, па наручилац има право да одбије исплату цене све до потпуног отклањања недостатака, без обзира да ли су исти били видљиви у моменту примопредаје радова или су се испољили до истека гарантног рока.⁴⁴ Међутим, задржани део цене наручилац може употребити за отклањање недостатака на изведеним радовима само ако их претходно извођач на његов писмени позив не отклони у примереном року. Кад престане сврха тог депозита (неуτροшени или преостали гарантни износ), наручилац је дужан да га исплати извођачу у року од осам дана по примопредаји накнадно изведених радова, односно по истеку гарантног рока ако недостатака није ни било.⁴⁵

Уколико депозит није био довољан за отклањање недостатака, наручилац има право да захтева разлику од извођача, с обзиром да је извођач одговоран за последице некавалитетног извођења радова. Према судској пракси, кад извођач отклони недостатке, њихова се вредност утврђује према ценама у време извршења уговора.⁴⁶

ПРИРОДА НЕДОСТАКА И РОКОВИ ЗА СУДСКУ ЗАШТИТУ

Дистинкција видљивих и скривених недостатака који су утврђени на грађевини, односно грађевинским радовима, било у току, било након

⁴² Види узансе број 66–69. Посебних узанси о грађењу.

⁴³ „Ако то уговором није изричито предвиђено, инвеститор у начелу нема право да извођачу задржи од исплате било који износ ради отклањања недостатака који би се појавили у гарантном року, пошто није извесно да ли ће се такви недостаци уопште појавити.” Пресуда Врховног привредног суда, Сл-630/67, Ј. Војиновић, *нав. дело*, стр. 78. С друге стране, према узасни број 67. Посебних узанси о грађењу, ако је уговором одређено да ће наручилац задржати део цене као обезбеђење за отклањање недостатака, а није одређено којих недостатака, сматра се да се задржаним износом обезбеђује отклањање недостатака утврђених приликом примопредаје радова.

⁴⁴ Из одлуке Врховног суда Црне Горе, Пж. 91/90 од 22. 3. 1990. године.

⁴⁵ Пресуда Високог трговачког суда Републике Хрватске Пж-70/02 од 29. 12. 2005. године. „Кад наручилац дела задржи део цене до уклањања мана дела, његова обавеза плаћања задржаног износа доспева чим недостаци буду отклоњени.” Пресуда Вишег привредног суда, Сл-1764/76, Ј. Војиновић, *нав. дело*, стр. 80.

⁴⁶ Пресуда Врховног привредног суда Сл-1764/67 од 15. 11. 1967. године, објављена у: Ј. Војиновић, *Приручник за инвеститоре и извођаче радова у области грађевинарства*, Београд, 1971, стр. 219.

примопредаје, има посебан значај у погледу преклузивних рокова којима су омеђена права наручиоца. Тако ће суд у парничном поступку између наручиоца и извођача најпре утврдити о којој се врсти недостатака ради. Ако нађе да је реч о недостацима који су се приликом примопредаје могли опазити обичним прегледом (видљиве мане о којима је наручилац без одлагања морао обавестити извођача), суд ће пресудом одбити тужбени захтев као неоснован, јер за видљиве мане извођач, након примопредаје, више не одговара (осим у случају долозног поступања).

Ако се пак ради о скривеним недостацима, суд ће бити дужан да утврди природу тих недостатака, тј. да ли је реч о недостацима који умањују квалитет грађевине или онима који утичу на њену солидност. То због тога што у првом случају гарантни рок износи две године од примопредаје (уколико императивним прописима није одређен дужи рок), док је за други случај прописан десетогодишњи рок.

Према томе, ако нађе да се ради о скривеним недостацима који умањују квалитет грађевине, али не угрожавају њену солидност, а тужба је поднесена по протеклу преклузивног рока, суд ће је решењем одбацити. Међутим, овим нису искључена остала права наручиоца по основу одговорности извођача (снижење цене и накнада штете) уколико су постављена тужбеним захтевом.

RIGHTS OF THE PROCURING PARTY BASED ON THE LIABILITY OF THE CONTRACTOR FOR THE DEFICIENCIES WHICH DIMINISH THE QUALITY OF THE BUILDING

Jovana Pušac, M. A.

Assistant, Faculty of Law, University of Banja Luka,
Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

S u m m a r y

The above study of the relevant regulations, and abundant case law referring to the field of the liability of the contractor for deficiencies of the building, is an attempt of the author to disclose and specify the authorities assigned to the procuring party, and the conditions under which they can be applied.

It is very important for the procuring party to have the knowledge of a series of protective legal possibilities, especially the knowledge of the nature of deficiencies on the building, then statute of limitation since his readiness and engagement affects the consequence borne by the contractor.

Key words: contractor liability, hidden and visible deficiencies of the building, statute of limitations

Prim. dr sci Zoran Ivanov, specijalista za medicinu rada
Udruženja sudskih veštaka „Vojvodina”, Novi Sad

Prim. dr Veselin Govedarica, specijalista za medicinu rada
Udruženja sudskih veštaka u medicini rada

PROCENA UMANJENJA ŽIVOTNE AKTIVNOSTI KAO POSLEDICA TRZAJNE POVREDE VRATNE KIČME*

1. UVOD

Usled razvoja saobraćaja povećana je incidencija trzajne povrede vratne kičme čije posledice mogu imati reperkusije na životnu aktivnost, kao i na obavljanje svake delatnosti, iz čega proizilazi i njen epidemiološki, stručni, sudsko-medicinski, ekonomski i naročito preventivni značaj.

Šteta po osnovu umanjene životne aktivnosti nastaje zbog duševnih bolova koje oštećeni trpi usled nemogućnosti da adekvatno podmiri osnovne životne potrebe (ustajanje iz kreveta, presvlačenje, kretanje, priprema i uzimanje hrane, govorna komunikacija, kontrolisano vršenje nužde, održavanje lične higijene, seksualna aktivnost i dr.), kao i umanjena životnih aktivnosti koje su za oštećenog imale neku moralnu, neimovinsku vrednost (bavljenje sportom ili hobijem koji je donosio ugled, popularnost i sl.).

Zakon o obligacionim odnosima, u delu koji uređuje naknadu nematerijalne štete, navodi da će za pretrpljene duševne bolove zbog umanjena životne aktivnosti (izostavlja se „opšte”, jer nije u aktuelnoj pravnoj terminologiji) sud, ako nađe da okolnosti slučaja to opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu. U skladu s tim, poremećaji organizma koji su doveli do nastanka umanjena životne aktivnosti, sami po sebi, još uvek ne daju pravo oštećenom

* Rad primljen: 21. 02. 2011.

na naknadu štete po ovom osnovu. Potrebno je, naime, da oštećeni zbog umanjena životne aktivnosti trpi duševne bolove znatnijeg intenziteta.

Za sudskomedicinsko veštačenje od naročite važnosti su one životne aktivnosti zbog čijeg ograničavanja ili onemogućavanja oštećeni trpi duševne bolove znatnijeg intenziteta. To su, pre svega, radnje vezane za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, kao i naviknute životne radnje koje pričinjavaju radost i užitak. Upravo se na njima bazira suština sudskomedicinskog veštačenja pretrpljenih i budućih duševnih bolova, zbog čega se, tokom veštačenja, posebno elaboriraju.

Izvori duševnih bolova za ovaj oblik nematerijalne štete, u najopštijim crtama, jesu: *umanjena sposobnost ili nesposobnost za obavljanje osnovnih životnih radnji, gubitak ili umanjenje životne radosti, pojačani naponi da se ostvari kvalitet života, umanjenje ili gubitak mogućnosti za dalji razvoj ili napredovanje itd.*, a sve u vezi sa povredom vratne kičme i sledstvenim oštećenjem telesnih funkcija.

Pretrpljeni i budući duševni bolovi zbog umanjene životne aktivnosti procenjuju se u odnosu na intenzitet u kome se objektivno procenjeni poremećaj odražava na životnu aktivnost oštećenog (orijentacioni procenat umanjene ukupne životne aktivnosti), kao i u odnosu na subjektivne, individualne okolnosti koje karakterišu „životni stil” („life style”) oštećenog. Pritom, od odlučujućeg značaja je stepen duševnih bolova koje je oštećeni pretrpeo i koje će, kod trajnog umanjenja životne aktivnosti i u budućnosti morati da podnosi.

Radi ukupnog sagledavanja štete, po ovom osnovu, potrebno je nabrojati konkretne životne aktivnosti koje oštećeni ne može ostvariti, kao i one koje može ostvarivati samo uz povećane napore ili pod posebnim uslovima. Takođe treba detaljno navesti psihičke tegobe (duševne bolove) koje oštećeni pritom trpi.

Često dolazi do diskrepance između rezultata objektivnih pretraga i jačine subjektivnog stanja povređenog. Iako su s kliničkog aspekta neke tegobe potpuno jasne, one se još ne mogu dostupnom medicinskom dijagnostikom dokučiti.

1.2. Povreda vratne kičme – definicija i klinička slika

Povreda vratne kičme nastaje akceleracijsko-deceleracijskim mehanizmom, obično od udara vozila pozadi na drugo vozilo (hiperekstenzione povrede) i kod frontalnog udara (fleksione povrede), kao i kod bočnih sudara (rotacione povrede) kada dolazi do povreda mekih i koštanih struktura vrata¹. Kod ovog fenomena dolazi do promene brzine (Δv) koja predstavlja razliku brzine pre i posle sudara.

¹ Bradić, V., Jakopec, R., Sitar-Srebočan, V.: *Trzajna povreda vratne kralježnice problem medicine, sudstva i osiguratelja*, u: *Multidisciplinarni aspekti povrede vratne kralježnice*, Zagreb, 2002, 33–46.

Ako je vozilo mirovalo, neko drugo vozilo ga je udarilo i vozilo se nakon sudara kretalo, npr. 17 km/h, onda delta v iznosi $0 - 17 = 17$ km/h.

Ako se jedno vozilo kretalo brzinom od 100 km/h, a drugo ga je stiglo i naletelo na njega, pa se ovo prvo kretalo brzinom od npr. 117 km/h (usled naleta), onda je i u ovom slučaju promena brzine takođe 17 km/h.

Ako se grupišu simptomi onda **klinička slika** podrazumeva:

1. bol kao rezultat oštećenja vratne kičme;
2. druge znake koji se mogu dovesti u vezu sa povredom, ali nisu povezani sa povredom CNS;
3. simptome iritacije produžene moždine i moždanog stabla;
4. verifikovana oštećenja kičmene moždine i motornih i senzitivnih korenova;
5. promenu osnovnog raspoloženja i životnih dinamizama.

Porast incidencije trzajne povrede vratne kičme uslovio je redukciju dijagnostičkog algoritma koji se fokusirao na kliničku sliku i one povređene kojima je najneophodnija i najbrža. To je pre 15 godina bio osnovni motiv za izradu Quebec Task Force (QTF) protokola².

Povrede do kojih dolazi usled trzajne povrede vrata mogu se sistematizovati (Teasell, McCain) kao:

- istegnuće ili ruptura prednjeg longitudinalnog ligamenta*;
- istegnuće ili ruptura zadnjeg longitudinalnog ligamenta*;
- istegnuće ili ruptura interspinoznog ligamenta;
- hernija intervertebralnog diskusa;
- prelom trnastog nastavka pršljena;
- istegnuće ili ruptura mišića vrata*;
- istegnuće ili ruptura zigapofizealnog zgloba;
- potres mozga;
- sindrom gornje torakalne aperture;
- disfunkcija temporomandibularnog zgloba;
- retrofaringealni hematoma;
- krvavljenja u zidu jednjaka*;
- krvavljenja u zidu faringusa*;
- povrede cervikalnog simpatikusa;
- ishemija područja irigacije vertebralnim arterijama.

Imajući navedeno u vidu mišljenja smo da je ispravnije govoriti o „trzajnoj povredi vrata” nego o trzajnoj povredi vratne kičme, jer su trzajnoj povredi izložene sve strukture koje topografski pripadaju vratu (sa dominantnim udelom povređivanja koštanih, zglobnih (veze) i hrskavičnih (discus) delova vratne kičme).

² Kejla, Z.: *Trzajna povreda vrata – očekivanja, projekcije, realiteti*, u: *Multikauzalni pristupi u trzajnoj povredi vratne kralježnice*, Zagreb, 2002, 57–74.

* Češće se javlja prilikom nesreća.

2. CILJ RADA

Cilj rada je prikaz modela za procenu umanjenja životne aktivnosti oštećenog na osnovu promene brzine (delta v), njegove prethodne životne aktivnosti, trajnih posledica nakon trzajne povrede vratne kičme i individualnih karakteristika.

3. OCENA UMANJENJA ŽIVOTNE AKTIVNOSTI

Prva okolnost koju veštak treba da razreši jeste da li je oštećeno lice uopšte pretrpelo telesnu povredu. U slučaju pozitivnog nalaza, neophodno je da se utvrdi vrsta, težina i način povrede ili povreda, način lečenja, vreme završetka lečenja i morfološko-anatomske i funkcionalne posledice povrede. Veštačenje posledica povređivanja ili bolesti obavlja se tek kada je stanje posledica postalo trajno i za predvidivo vreme nepromenljivo.

Za sagledavanje sveukupnih posledica povređivanja vratne kičme potrebno je proceniti, s jedne strane, anatomske i/ili funkcionalne poremećaje, koji se mogu objektivno dokazati i orijentaciono kvantifikovati i, sa druge strane, posledice u psihološkom smislu, koje se manifestuju duševnim bolovima, odnosno patnjom zbog nemogućnosti ili ograničavanja zadovoljavanja osnovnih životnih potreba i uskraćivanja svakidašnjih životnih radosti. Psihološke posledice subjektivne su prirode, individualno zavisne i za njih ne postoji pouzdan pokazatelj.³

Umanjenje životne aktivnosti u dostupnoj literaturi se kreće od 10 do 15% u zavisnosti od toga da li se radi o lakoj ili teškoj telesnoj povredi, o poziciji povređenoga, o mehanizmu povređivanja, jačini i vremenu dejstva sile, o neurološkim oštećenjima hroničnog tipa kompresivne neuropatije, o drugim hroničnim bolestima, zatim o udruženosti povreda glave (kontakt čelo–staklo), grudnog koša (volan–grudna kost), ključna kost (pojas), o politraumi.

Za priznavanje trzajne povrede vrata (WI– wiplash injury) mora postojati jasan razvoj tegoba u vezi sa povredom i akcidentom koji ukazuje na uzročno-posledičnu vezu.

³ Banic, B., Petersen-Felix, S., Andersen, O., Radanov, B., Villiger, P., Arendt-Nielsen, L., Curatolo, M.: *Evidence for spinal cord hypersensitivity in chronic pain after whiplash injury and in fibromyalgia*, Pain 2004, 107:7–15.

Elliott, J., Jull, G., Noteboom, T., Darnell, R.; Galloway, G, Gibbon, W.: *Fatty infiltration in the cervical extensor muscles in persistent whiplash associated disorders: an MRI analysis*, Spine 2006, 31:E847–51.

Haldeman, S., Carroll, L., Cassidy, D.; Schubert, J.; Nygren, A.: *The Bone and Joint Decade 2000–2010. Task Force on Neck Pain and Its Associated Disorders executive summary*, Spine 2008, 33:S5–S7.

Pri utvrđivanju umanjenja životne aktivnosti moraju se navesti sve posledice radi kojih je smanjenje (normalne, uobičajene) aktivnosti povređenog ograničeno, otežano ili onemogućeno delimično ili u celosti.⁴

Samo morfološki supstrat nakon povrede vratne kičme sa posledicama na obavljanje životne aktivnosti predstavlja osnovu za ozbiljno cenjenje umanjenja životne aktivnosti i radne sposobnosti.

Utvrđivanje zdravstvenog stanja pre povrede, analiza dostupnih medicinskih nalaza nakon povrede, ustanovljavanje definitivnog stanja, osnov su za ocenu životne aktivnosti. Nakon saobraćajne nezgode javlja se „psihička nadgradnja” učesnika u saobraćajnoj nezgodi sa psihičkim tendencijama i subjektivnim simptomima koji mogu biti u diskrepanci sa morfološkim supstratom iz medicinske dijagnostike i kliničkog nalaza.

Telesna povreda sama po sebi nije osnov za naknadu preko umanjenja životne aktivnosti, već su to isključivo duševni bolovi koje oštećeni trpi zato što, zbog posledica zadobijene povrede vratne kičme, ne može da obavlja ili otežano obavlja naviknute životne radnje. Bitno je ustanoviti „privremene posledice” i „trajne posledice” i utvrditi vreme kada prve prestaju ili se pretvaraju u druge⁵, odnosno da li se radi o privremenom ili trajnom umanjenju životne aktivnosti.

Kasni wiplash sindrom javlja se u 15 do 25% osoba koje su pretrpele ovu povredu.⁶

Za ozbiljno shvatanje ovog sindroma neophodno je da su tegobe verifikovane nakon godinu dana provedenog lečenja i rehabilitacije. Okolnosti pri nastanku trzajne povrede vrata (individualna osetljivost osobe, položaj glave prilikom udesa, eventualni bolni lumbalni sindrom, brzina vozila, smer prilikom udara, konstrukcija kabine, sedišta, naslona i drugo) utiču na posledice. Ukoliko su okolnosti nepovoljnije, posledice su izraženije i znatnije utiču na ocenu opšte životne aktivnosti nakon povređivanja, odnosno intenzitet i trajanje fizičkih bolova i duševnih patnji.

Lekar se ne sme ogrješiti o tegobe povređenog, on leči i mora imati poverenje pacijenta i mora voditi ozbiljnu brigu o njemu, registrovati sve njegove tegobe (glavobolju, vrtoglavicu, nauzeju, trnjenje u rukama, smetnje vida, neurološke tegobe, psihička stanja, stres zbog povrede i dr.).

⁴ Mihalić, A., Burnać, J.: *Osvrt na veštačenja posledica trzajne povrede vrata*, u: *Multikauzalni pristupi u trzajnoj povredi vratne kralježnice*, Zagreb, 2002, 217–221.

⁵ Vrabl, M.: *Problemi ocenjivanja trajnih posledica trzajne povrede vratne kičme u odštetnim zahtevima*, u: *Multikauzalni pristupi u trzajnoj povredi vratne kralježnice*, Zagreb, 2002, 157–67.

⁶ Kamper, S., Rebbeck, T., Maher, C., McAuley, J., Sterling, M.: *Course and prognostic factors of whiplash: a systematic review and meta-analysis*, Pain, 2008, 138:617–29.

Rebbeck, T., Sindhausen, D., Cameron, I.: *A prospective cohort study of health outcomes following whiplash associated disorders in an Australian population*, Injury Prevention, 2006, 12:86–93.

3.1. Prikaz modela

Posmatrane su naviknute životne radnje neophodne svakom čoveku kao i individualne radnje pojedinca koje nisu uobičajene, radi dobijanja utiska o obimu umanjenja životne aktivnosti.

Prema ovom modelu prvih osam segmenata životnih aktivnosti spadaju u naviknute životne aktivnosti vezane za svakodnevni život (osoba mora svakodnevno da se samostalno oblači, samostalno hrani i samozbrinjava, kao i da održava uobičajene kontakte sa okolinom).

Da li osoba može podizati kvalitet svoga života („nadgradnja”) obavljanjem neuobičajenih životnih aktivnosti kao što su individualna ili grupna sportska aktivnost, rekreacija, ekstremne aktivnosti kao što su borilački sportovi, planinarenje, ekstremni sportovi, ronjenje, vazduhoplovstvo, maraton, hobi i druge aktivnosti koje donose ugled i popularnost... ustanoviće se u svakom individualnom slučaju i adekvatno ceniti. Nadgradnju neuobičajenih životnih aktivnosti treba posmatrati u odnosu na dužinu vremenskog perioda njihovog upražnjavanja, kao i u odnosu na starosnu dob. Ukoliko se osoba, na primer, bavila ekstremnim sportom, do svoje 38 godine starosti, a povređena je u 61. godini starosti kada se više ne bavi ekstremnom aktivnošću, nije ispravno da se njena životna aktivnost ceni u odnosu na aktuelno umanjenje životne aktivnosti. Ako se bavi nadgradnjom životnih aktivnosti, onda je korektno da se ceni delimična ili trajna nesposobnost za obavljanje ovih aktivnosti, ali opet do razumne granice godina starosti kada, zbog umanjenja fizioloških kapaciteta praktično nije u stanju da se bavi ovom delatnošću usled krivnje štetnika.

U oceni umanjenja životne aktivnosti bitno je ustanoviti prethodnu životnu aktivnost lica koje je pretpelo povredu vratnog dela kičme. Osoba je mogla biti uobičajeno aktivna, natprosečno ili veoma životno aktivna.

Radi cenjenja prethodne životne aktivnosti neophodno je posmatrati navedene dve vrste aktivnosti.

Jedna aktivnost odnosi se na obavljanje uobičajenih svakodnevnih aktivnosti i potreba kao što su kognitivne funkcije, psihička kontrola, samozbrinjavanje, motilitet, samostalno konzumiranje jela i pića, uredan san, obuvanje, oblačenje, higijena tela, održavanje stana, povremena rekreacija.

Druga aktivnost vezana je za nadgradnju, odnosno neuobičajene aktivnosti koje ne mora i ne može da obavlja svako lice nego je to individualni izbor, stvar njegove sposobnosti, povišenog kapaciteta životnih radnji usmerenih ka podizanju kvaliteta sopstvenog života. Ove aktivnosti čine osobi ličnu životnu radost i sreću.

Navedene aktivnosti mogu biti povremene i trajne, mogu biti individualne ili grupne, mogu biti lakše ili teže. Treba voditi računa u oceni da su ove aktivnosti, koje podižu kvalitet življenja, više vrednovane ako se ostvaruju u

socijalnom miljeu, odnosno uz prisustvo drugih poznatih osoba sa kojima se doživljava potpuniji socijalni kontakt od uticaja na životnu radost i sreću svake osobe (Tabela 1).

Utvrđivanjem zdravstvenih posledica koje su trajnog karaktera, određuje se da li je došlo nakon povređivanja i sprovedene rehabilitacije do manjeg ili većeg narušavanja funkcionalnosti segmenata svih životnih aktivnosti po ovom modelu, odnosno umanjena životne aktivnosti kao posledica trzajne povrede vratne kičme.⁷

Tabela 1

Segmenti životne aktivnosti	maksimalno	nađeno
1. Kognitivne funkcije, psihička kontrola	10	
2. Samozbrinjavanje	10	
3. Motilitet	10	
4. Samostalno konzumiranje jela i pića	10	
5. Uredan san	10	
6. Obuvanje, oblačenje, higijena tela, održavanje stana	10	
7. Obrazovanje (odlaganje, otežano, nemogućnost), socijalizacija (druženje, bioskop, pozorište, restoran, crkva) porodični odnosi (supružnik, deca, ostala familija)	10	
8. Aktivnosti povremene (sportska rekreacija, individualna, grupna...)	10	
9. Aktivnosti redovne (sportska rekreacija, individualne, lakše grupne: fudbal, odbojka, tenis...)	10	
10. Aktivnosti ekstremne (sportske borilački sportovi, planinarenje, ekstremni sportovi, ronjenje, vazduhoplovstvo, maraton...)	10	
Svega	100	
%	100	

Ocena prethodne životne aktivnosti

Sposobnost za obavljanje svake radnje donosi 10%. Sumarna ocena se dobija na kraju zbrajanjem vrednosti svakog segmenta. Stepenn umanjjenja

⁷ Sterling, M., Jull, G., Vicenzino, B., Kenardy, J., Darnell, R.: *Physical and psychological factors predict outcome following whiplash injury*, Pain, 2005, 114:141–8.

aktuelne životne aktivnosti utvrđuje se na osnovu opservacije, validnog upoznavanja sa prethodnim životnim aktivnostima, kliničkog pregleda i medicinske dokumentacije.

Mogućnost realizacije segmenata životne aktivnosti

- I zadovoljavajuće funkcije 9–10 bodova
- II blaži nedostatak funkcije 7–8 bodova
- III umereni nedostatak funkcije 5–6 bodova
- IV značajan nedostatak funkcije. 3–4 boda
- V ekstremni nedostatak funkcije 0–2 boda

Dobijeni rezultat na osnovu kriterijuma ukazuje da li je osoba **uobičajeno aktivna**, da li obavlja sve neophodne životne radnje, da li se osoba koja je **natprosečno aktivna** bavi nekom aktivnošću iz ličnog zadovoljstva, ili je **veoma aktivna** ličnost koja se bavi težim aktivnostima, odnosno ekstremnom aktivnošću radi ličnog zadovoljstva.

Tabela 2

Do 50%	Uobičajeno aktivan
50% do 70%	Natprosečno aktivan
Preko 70%	Veoma aktivan

Kriterijumi za ocenu prethodne životne aktivnosti

3.2. Ocena umanjenja životne aktivnosti nakon trzajne povrede vratne kičme

Na osnovu težine trajnih posledica i prethodne životne aktivnosti kvantifikovano je umanjenje aktuelne životne aktivnosti oštećenog.

Model se oslanja inicijalno na početne vrednosti QTF protokola, a uvažava definitivnu ocenu posledica baziranu na dijagnostici i kliničkoj funkcionalnosti organskih sistema.

Prema QTF protokolu aktuelni simptomi trzajne povrede vrata počinju od nultog stepena, kada praktično nema nikakvih posledica nakon povrede, te prema tome, nakon provedenog medicinskog tretmana nema ni stvarnih osnova za umanjenje životne aktivnosti usled trajnih posledica. Lečenje obično traje do tri meseca nakon povrede. Preporuka je lečenje, mirovanje i psihološka podrška. Međutim, praksa ukazuje da se trajne posledice mogu očekivati i pri brzini do 11 km/h. Ako se jave, one se utvrđuju kao posledice u višim stepenima po QTF

protokolu, ceni se prethodna životna aktivnost. Umanjenje životne aktivnosti usled trajnih posledica iskazuje se u odgovarajućem stepenu QTF protokola.

Prvi stepen prema QTF protokolu dijagnostikuje se ukočenošću i bolnim vratom, nema kliničkih znakova povrede, nema spazma paravertebralne muskulature. Očekivati je da je ovakvo stanje prolazno i može se govoriti o privremenom (vremenski ograničenom) umanjenju životne aktivnosti koje traje do povlačenja subjektivnih simptoma povređenog. Lečenje traje od tri meseca do jedne godine nakon povrede. Preporuka je fizikalni tretman i psihološka podrška. Slično prethodno rečenom, trajne posledice mogu se očekivati i pri brzini od 11 do 15 km/h. U tom slučaju se utvrđuju kao posledice u višim stepenima prema QTF protokolu uz ocenu prethodne životne aktivnosti. Umanjenje životne aktivnosti iskazuje se u odgovarajućem stepenu QTF protokola.

Drugi stepen dijagnostikuje se ukočenošću i/ili bolnim vratom i spazmom paravertebralne muskulature, povređenom pravi smetnje pri obavljanju svakodnevnih životnih aktivnosti. Ove posledice su trajne i u zavisnosti od obima prethodne životne aktivnosti osobe „vuku” umanjenje životne aktivnosti od 1% do 3%. Dakle, osoba je sa funkcionalnim smetnjama 12 meseci nakon povrede, javljaju se bolovi pri maksimalnoj amplitudi vratne kičme, pri savladavanju fizičkog otpora, što je od uticaja na obavljanje životnih radnji.

Kod trećeg stepena, sem već ukočenog i/ili bolnog vrata, postoje znaci neurološkog oštećenja, koje se može i mora objektivizovati. Posledice su trajne i u odnosu na prethodne aktivnosti osobe dovode do umanjenja opšte životne aktivnosti od 4% do 6%. Dakle, osoba je sa funkcionalnim smetnjama, sa verifikovanim neurološkim posledicama, javljaju se intenzivni bolovi pri uobičajenim pokretima vratne kičme, pri savladavanju fizičkog otpora što je od većeg uticaja na obavljanje svakodnevnih životnih radnji i aktivnosti vezanih za „nadgradnju” opštih životnih aktivnosti 12 meseci nakon povrede.

Kod četvrtog stepena postoje radiološki verifikovan supstrat i klinički instabilitet. Posledice su trajne i u odnosu na prethodne aktivnosti osobe dovode do umanjenja opšte životne aktivnosti od 7% do 9%. Javljaju se bolovi koji značajno umanjuju obavljanje svakodnevnih životnih radnji i aktivnosti vezanih za uobičajene životne potrebe i „nadgradnju” životnih aktivnosti. Ostavljen je prostor i za veće umanjenje životne aktivnosti u zavisnosti od težine kliničke slike i prethodne životne aktivnosti povređenog, obično 12 meseci nakon povrede. Uvidom u literarne navode predstavljena je gruba analogija promene brzine (Δv), stepeni QTF protokola, trajnih posledica (WAD) i predloga za umanjenje životne aktivnosti u odnosu na njihov prethodni kvalitet. Ova analogija nije isključiva (teže povređivanje može nastati i pri manjim brzinama i obratno) i usmerena je na olakšanje rada i evaluaciju celog procesa od nastanka, preko medicinskog tretmana, uvida u prethodnu životnu aktivnost povređenog i trajnih posledica nakon povređivanja (Tabela 3).

Tabela 3

Delta v	Stepen po QTF protokolu, <i>Klinički nalaz</i>	Posledice; Privremene Trajne (WAD)	Ocena prethodne životne aktivnosti	Ocena umanjenja životne aktivnosti
Ispod 11 km/h	0 Samo anamnestički podatak o mogućnosti trzajne povrede, bez tegoba, bez kliničkih znakova povrede.	Privremene: vegetativni simptomi, strah, bol, neizvesnost, zadovoljavajuće funkcije.	<i>Ceni se u slučaju trajnih posledica.</i>	<i>Lečenje do 3 meseca, nakon čega se utvrđuju trajne posledice i ceni umanjenje</i> <i>(specijalistički pregled, psihološka podrška).</i>
Od 11–15 km/h	1 Ukočen ili bolan vrat, nema kliničkih znakova povrede, nema spazma paravertebralne muskulature.	Privremene/trajne: prolazna multipla lezija mekih tkiva, bol pri fleksiji, ekstenziji, laterofleksiji, cirkumdukciji vratne kičme, zadovoljavajuće funkcije.	<i>Ceni se u slučaju trajnih posledica.</i>	<i>Lečenje od 3 do 12 meseci, nakon čega se utvrđuju trajne posledice i ceni umanjenje.</i> <i>Fizikalni tretman. Psihološka podrška. Inkorporacija u radni proces.</i>
Od 15–30 km/h	2 Ukočen i/ili bolan vrat, spazam paravertebralne muskulature.	Trajne: istegnuće i krvavljenje u mekim tkivima, mišići, ligamenti, kapsule, tetive, jednjak, grkljan, ograničenje fiziološke amplitude vratne kičme za 1/4 u najmanje jednoj kretnji, blaži nedostatak funkcije.	– uobičajeno aktivan – natprosečno aktivan – veoma aktivan	<i>Nakon lečenja od 12 meseci se utvrđuju trajne posledice i ceni umanjenje:</i> 1% 2% 3%

Preko 30 km/h	3 Ukočen i/ili bolan vrat, znači neurološkog oštećenja.	Trajne: lezija nerava, slabost mišićne mase gornjih ekstremiteta, ograničenje amplitude vratne kičme za 1/3 fiziološke u najmanje jednoj kretnji, umereni nedostatak funkcije.	– uobičajeno aktivan – natprosečno aktivan – veoma aktivan	<i>Nakon lečenja od 12 meseci se utvrđuju trajne posledice i ceni umanjene:</i> 4% 5% 6%
Preko 40 km/h	4 Ukočen i/ili bolan vrat, RTG verifikovan instabilitet ili prelom.	Trajne: kompromitovan stabilitet, verifikovana radiološka lezija, ograničenje amplitude vratne kičme za 1/2 fiziološke, slabost mišićne mase gornjih ekstremiteta, u najmanje jednoj kretnji, značajan nedostatak funkcije.	– uobičajeno aktivan – natprosečno aktivan – veoma aktivan	<i>Nakon lečenja od 12 meseci se utvrđuju trajne posledice i ceni umanjene:</i> 7% 8% 9% i više.

Promena brzine (delta v), QTF protokol, privremene i trajne zdravstvene posledice, prethodna životna aktivnost, ocena umanjena životne aktivnosti.

Pri proceni umanjena životne aktivnosti razmatra se i individualnost oštećenog. U tom smislu postoje predlozi da se u odnosu na ovu okolnost dodaje do 3% na osnovnu ocenu i to za: dob (do 45. godine starosti), pol (ženski), ranija deklanširajuća oboljenja i povrede vratne regije, kao i za specifičnost prirode oštećenog.

Posledice trajne povrede vratne kičme mogu biti privremene kada se preporučuje lečenje od 6 do najviše 12 meseci.

Trajne posledice se manifestuju posle obavljenog lečenja i ostaju nakon 12 meseci trajno (Wiplash associated disorder – WAD).

Zadatak lekara sudskog veštaka jeste da sa medicinskog aspekta kvantifikuje, tj. odredi obim poremećaja organizma nastalog isključivo kao posledica aktuelnog povređivanja zbog kojih su uobičajene životne aktivnosti oštećenog onemogućene, ograničene ili otežane. Zatim, da proceni uticaj poremećaja na sposobnost oštećenog za obavljanje svakodnevnih, uobičajenih životnih aktivnosti i razmatra duševne bolove koje oštećeni s tim u vezi trpi.

Treba imati u vidu da umanjena životna aktivnost obuhvata sva ograničenja u životnim aktivnostima oštećenog koje je ostvario, ili bi ih po redovnom toku stvari u budućnosti izvesno ostvarivao. Pod ograničenjem se podrazumeva i vršenje aktivnosti uz povećane napore ili pod posebnim uslovima. Veštaci imaju ulogu da utvrde sve posledice zbog kojih se normalna aktivnost oštećenog ograničava ili će biti otežana. Zato u nalazu i mišljenju predloženi procenat umanjjenja životne aktivnosti predstavlja osnovu na koju se nadgrađuje individualnost oštećenog.

Složenost veštačenja umanjene životne aktivnosti zapravo i proizilazi iz činjenice da se posledice povređivanja vratne kičme individualno procenjuju u odnosu na raniju životnu aktivnost i psihofizičke karakteristike oštećenog.

Za sudskomedicinsko veštačenje od naročite važnosti su one životne aktivnosti zbog čijeg ograničavanja ili onemogućavanja oštećeni trpi duševne bolove znatnijeg intenziteta. To su, pre svega, radnje vezane za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, kao i naviknute životne radnje koje pričinjavaju radost i užitek. Upravo se na njima bazira suština sudskomedicinskog veštačenja pretrpljenih i budućih duševnih bolova, zbog čega se, tokom veštačenja, posebno elaboriraju.

Sa vrednošću umanjjenja životne aktivnosti može se uporediti visina materijalne štete i za očekivati je pozitivna linearna korelacija, što takođe može biti fakultativni parametar u proceni umanjjenja životne aktivnosti.

Treba utvrditi što objektivnija merila, kako bi se kriterijumi u praksi izjednačili i kako bi sud na osnovu objektivnih pokazatelja i subjektivnih okolnosti oštećenom dosudio pravičnu naknadu. Zato veštak treba precizno da opiše u čemu se sve sastoji umanjena životna aktivnost, koja su sve ograničenja koja trpi oštećeni (neophodnost ulaganja posebnih fizičkih napora, povećane potrebe, mogućnost bavljenja slobodnim aktivnostima, suženje izbora buduće profesije itd.). Veštak treba da naznači koje životne aktivnosti oštećeni ne može ostvarivati, a koje može samo uz povećane napore, te da objasni ozbiljnost, jačinu i trajanje posledica – da li se radi o privremenim ili trajnim posledicama.⁸

4. ZAKLJUČCI

1. Umanjenje životne aktivnosti nastaje usled trajnih posledica trajne povrede vratne kičme (Wiplash associated disorder – WAD).

⁸ Govedarica, V., Filipović, D., Vidaković, A.: *Preporuke za veštačenje umanjjenja životne aktivnosti*. Udruženje sudskih veštaka u medicini rada, Beograd, 2010.

2. Umanjenje životne aktivnosti nakon trzajne povrede vratne kičme individualno se procenjuje u odnosu na objektivne posledice predmetnog povređivanja, kao i u odnosu na prethodnu životnu aktivnost i psihofizičke karakteristike oštećenog (starost, pol, deklansirajuće bolesti i povrede). Takođe se razmatraju biomehanički podaci, rezultati dijagnostike, efekti sprovedenog lečenja i rehabilitacije.
3. Kvalitet ocene umanjenja opšte životne aktivnosti nakon trzajne povrede vratne kičme zavisi od rezultata rada i nalaza svih stručnih profila koji su uključeni u lečenje i rehabilitaciju oštećenog, kao i ažuriranja dokumentacije koja se upoređuje u slučaju pogoršanja stanja (re-evaluacija) i ukazuje na potrebu multidisciplinarnog pristupa.
4. Trzajnoj povredi ovog dela tela su izložene sve strukture koje topografski pripadaju vratu (sa dominantnim udelom povređivanja koštanih, zglobnih i hrskavičnih delova vratne kičme), zbog čega je ispravnije govoriti o „trzajnoj povredi vrata” nego o „trzajnoj povredi vratne kičme”.

Ана Нешић,

дипломирани социолог и студент мастер студија социологије
на Филозофском факултету у Новом Саду

**ЕНДРЈУ ВИНСЕНТ: ТЕОРИЈЕ ДРЖАВЕ,
СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК, БЕОГРАД, 2009.**

Прошло је готово пуне три године од како се књига *Теорије државе* британског теоретичара државе и политике Ендрјуа Винсента појавила у нашим књижевним изложбама, али реаговање стручне јавности није забележено. Та чињеница не само што брине, већ много више изненађује, јер „чистих“ теоријских радова, расправа и монографија о држави има све мање, а покушаји теоријских иновација су све ређи. Држава, од античких времена до данас, представља инспирацију науке и филозофије, теорије и праксе, због чега је тешко разумети сваку маргинализацију интереса за државу. То важи као констатација нарочито за нашу стручну и интелектуалну средину. Од времена кад је опција марксистичког промишљања државе изгубила на интензитету и отишла у „други“ научни план, код нас се не појављују ни докторске дисертације на тему о теоријама државе, нити се ове теме обрађују у научним часописима. Ваљда је отуда „млако“ и без знатније дочекана Винсентова књига *Теорије државе* (у оригиналу: *Theories of the State*) у издању Службеног гласника из Београда.

Аутор је млад, британски истраживач који искаче из познатог, могло би се рећи – класичног теоријског обрасца о држави који доминира уз одређена прилагођавања више од два века. Другим речима, та књига представља једну потпуно нову теоријску опцију државе, коју сам аутор назива – *нормативним теоријама државе*. Име Ендрјуа Винсента – професора политичке теорије на Универзитету у Шефилду, директора Центра

за политичке идеологије у Великој Британији и добитника „Mackenzie” награде за књигу *Природа политичке теорије* (2004) – везује се за нове правце у британском политичком и теоријском приступу држави, као и за покушај да се отвори једна свежа страница у овој области. Аутор, чија се област интересовања пружа од савремених теорија државе, политичких теорија 19. и 20. века, савремене нормативне политичке филозофије, преко студија политичких идеологија и британског идеализма, до анализа нове либералне теорије, излаже се научном ризику, којег је веома свестан. Отуда он већ у уводним страницама своје књиге каже: „Средишња теза ове књиге јесте да је разумевање појма *државе* од суштинског значаја за проучавање политичке мисли и праксе XIX и XX века. Чак и у филозофским традицијама, попут марксизма или анархизма, које су најкритичније реаговале према институцији *државе*, схвата се њен дубок значај. Мој циљ је, пре свега да пружим увид у *нормативне* теорије о држави онима који изучавају политику!” (стр. 9). Ту своју научну амбицију аутор поентира питањем „Шта је држава?” и директним одговором да је држава „Једно од најједноставнијих, а ипак недокучивих питања политике” (стр. 11).

Књига *Теорије државе* структурирана је у више конзистентних поглавља: Природа државе, Апсолутистичка теорија државе, Конституционална теорија државе, Етичка теорија државе, Класична теорија државе, Плуралистичка теорија државе, а завршава се једним интригантним поглављем које гласи: Да ли нам је потребна теорија државе?

У првом одељку под називом *Природа државе* Винсент указује на појмовна одређења, основне показатеље у теоријама државе и њихова суштинска разликовања, њихову употребу током развоја државе и развоја теорија државе и повезаности са другим колективитетима. Велика расправа у стручној литератури, на коју се позива Винсент, вођена је око времена настанка појма *држава*, као и да ли је сама реч настала истовремено или можда пре институција које су чиниле државу. Аргументи који говоре да су државе постојале и у средњем веку, обаране су непостојањем јасно дефинисаних власти, огромне и сложене хијерархијске структуре значајних групација, доминацијом обичајног права, нејасно дефинисаном популацијом и правним нормама. Тако држава нема своје властито унутрашње биће, већ функције везане за различите контексте. И баш те функције разликују државе од „друштава без државе”. Друштва без државе су: примитивна друштва, развијене политичке организације које претходе држави; визије друштава без државе присутне су и у неким идеологијама 19. и 20. века. Прва значења савремене државе могуће је сагледати тек у 16. веку. Појам државе изведен је из латинске речи *stare*, што значи стајати или *status*, што значи положај или стање. Разликују се два

дела значења појма status: први се односи на чињенице које су неопходне за положај или стабилност, а други део указује на критеријуме којима се одређивало стање или положај. У средњем веку су ти критеријуми били имовина, породица, класна припадност, пол, занимање или професија, а статус је означавао положај појединца у друштву, као и дужности и привилегије које је тај статус носио са собом.

За Винсента, држава је „сложен скуп идеја и вредности, од којих неке поседују институционалну реалност” (стр. 16) и није могуће посматрати природу државе без увида у њене формалне карактеристике. Разликују се следеће формалне карактеристике модерне државе које се лако препознају: држава постоји на одређеној територији, са становништвом и јасно дефинисаним правима која настају са државом, и држава представља трајну политичку власт са улогама које се уважавају. Појму држава често се приписује значење друштва, нације и владавине. Винсент сматра да разлика између државе и друштва представља основу за класичну либералну мисао. Амбивалентности у дефинисању, доприносе према мишљењу аутора, и „извесности са једне и недокучивости са друге стране” (стр. 14). Појмовну збрку подржавају и недефинисани други појмови који се односе на заједницу, нацију, власт, сувереност и слично. Савремена социолошка наука државу посматра као подсистем друштва и објашњења државе су усмеравана кроз анализе друштава, што су различити теоријски приступи и учинили у својим прилазима. Објашњење појма друштва, нејасноће и двосмислености у дефинисању у великој мери отежавају разумевање појма заједнице. И друштво и заједницу је могуће посматрати као друштвено-научне категорије, али и етичке, социјалне, економске... Аутор прави разлику тако што друштво одређује постојањем заједничких циљева и осећања, а заједнице кроз уговорна обележја грађанског друштва. Заправо, заједница је одређена заједничким скупом вредности, уверења, припадности, локализама и, у зависности од теоријског приступа изучавања државе, разликује се од појма друштва у већој или мањој мери. Винсент сматра да се држава и нација не могу поистоветити јер је већина држава у суштини мултинационална. Повезаност нације и државе аутор разматра кроз призму национализма и теорија које га објашњавају, подржавају или оспоравају. Припадност појединца некој држави је најуже повезана са законским оквирима, припадност појединца нацији је повезана са емоцијама, крвним сродством, културом и другим феноменима. Појмови владавина и управа су током историје на различите начине били повезивани са појмом држава. Винсент сматра да јасно дефинисан појам владавине не може да се поистовети са државом и то поткрепљује анализом повезаности у бројним европским државама. Такође, он потврђује да је владавина постојала и пре државе. Владавина

се односи углавном на личности или институције које управљају, а власт на личности које спроводе извршну или законодавну власт. Са друге стране владавина је мање персонализована и подразумева службе које су одговорне за спровођење закона, и као тело које одређује политику и доноси и контролише примену законске регулативе. Сродни појмови појму државе у теорији и пракси су и сувереност, власт, политичка обавеза и легитимност. Под сувереношћу су се, историјски гледано, посматрале различите појаве: од највише моћи којој је све подређено, преко врховне власти, и државе, монарха или цара, виђења државе као независне личности, до суверености као врховне правне власти. Власт као појам повезан са појмом државе односи се на способност утицаја на народ уз легитимитет свог деловања. Легитимност се углавном поклапа са средиштем политичке воље, сматра аутор, и представља способност система једне земље да институције функционишу у правцу добробити друштва. Политичка обавеза је појам уско повезан са влашћу и легитимношћу и односи се на практичне показатеље власти и државе.

Одељак књиге који носи наслов *Апсолутистичка теорија државе*, представља Винсентову прецизну анализу саме суштине апсолутистичке државе. Кроз апсолутну власт, законодавну сувереност, кроз посед, божанско право, државни разлог, кроз теорију о личности, Винсент прави „портрет” апсолутистичке власти и апсолутистичке државе. Аутор каже, и аргументује, „апсолутизам је изнедрио прву теоријски потпуну и осветљену формулацију идеје државе” (стр. 61). Када бисмо морали историјски да ситуирамо апсолутизам као поредак, морали бисмо да се вратимо на крај 17. века, у доба интригантног француског Краља Сунца. Настао као одговор на феудализам, потпомогнут реформацијом, апсолутизам на највише место поставља владара, монарха, који суверено влада над својим поданицима, представљајући закон, правду и поредак. Први, можда и најважнији елемент апсолутистичке теорије државе јесте теорија потпуне суверености. Апсолутна, врховна сувереност је пружала суверену-владару неотуђиву и недељиву моћ. Суверен држи легислативу у својим рукама, а као извор закона он се налази и изнад њега, а одговоран је само Богу. Теоријом поседа су држава и сувереност изједначени, па је државна територија, заједно са становништвом припадала суверену, најчешће оличеном у личности монарха. Божанско право, као елемент апсолутизма, огледа се у божијем „допуштењу” владавине суверена, који је поистовећен са смртним богом. Немогуће је не повезати божанско право са теоријом личности и *Raison d'État*. „Држава, то сам ја” („*L'état c'est moi!*”) представља управо суштину апсолутизма – држава је личност суверена и обрнуто, личност суверена је држава и све што суверен каже у интересу

је државе. Такав вид „личне” државе је *differentia specifica* апсолутистичке теорије државе, сматра аутор.

У одељку *Конституционална теорија* дефинисан је приступ држави који је дијаметрално супротан апсолутистичкој концепцији државе. Зашто? Одговор је следећи: апсолутизам значи владавину личне власти, воље суверена. Изнад њега нема никог на земљи и у држави. Конституционализам је сушта супротност апсолутизму јер конституционализам суспендује владавину воље и успоставља владавину права – *Rule of Law*. Изнад права установљеног конституцијом нема ни појединачне воље ни личне власти. Политика и власт су „у корицама конституције – устава”.

Конституционализам етимолошки представља један прописан, препознатљив, формално легитимисан, политички и правни поредак. Устав је централна категорија конституционализма и при доношењу закона владаолац је обавезан на сарадњу са народним представништвом. Иако се многе од основних карактеристика конституционализма препознају и у теоријама из антике, као и из средњег века, аутор истиче да је конституционална теорија државе исход 17. века. Коначан облик конституционализму, у његовој „матичној” земљи, у Енглеској, одредила су превирања везана за ограничену и мешовиту владавину, током грађанског рата средином 17. века, који је као трајну последицу оставио напуштање концепта о божанском праву краљева, тако да су сви будући краљеви Енглеске били присиљени да владају уз благослов законодавне власти. Централни елемент конституционалне теорије државе је ограничење и гранање власти и моћи, за које аутор каже да „услед сразмерне дуговечности конституционалне праксе, карактер и природа ограничења су се временом мењали и преображавали, тако да се данас суочавамо са разноврсношћу покушаја ограничавања” (стр. 112). На конзистентан и јасно структурисан начин аутор разлаже историјска и правна ограничења, институционалне механизме ограничавања, као и морална и филозофска ограничења. На крају поглавља аутор истиче и појединца, као још једну од вредности конституционализма, као „рационалног актера са интересима и захтевима заснованим на правима” (стр. 141). Повезујући конституционализам са либерализмом, управо преко категорије рационалне личности, Ендрју Винсент сматра да се у конституционалној теорији државе рађа појединац, који, као природно слободан и политички активан носилац права може и мора да успоставља и контролише власт.

Етичку теорију државе аутор излаже кроз приказ Хегелове сложене визије државе. Повезујући настанак етичке теорије државе са немачком идеалистичком филозофијом, са Хегелом на челу, Винсент истиче да су заговорници етичке теорије покушавали да створе такву теорију у којој

је држава врхунац историјског развоја, а „судбина је људи да у догледној будућности живе у држави” (стр. 145). Ова теорија је по мишљењу аутора веома утицала на традицију европске мисли у 20. веку. Један од основних постулата „етичке државе” је да су појединци повезани са државом заједничком сврхом и суштином. „Етичка визија државе представља *праву државу*, најпотпунији и најзаокруженији смисао појма” (стр. 163). Прво „етичко” у држави је породица. Хегел, као и следбеници етичке теорије државе виде у породици и корпорацији примитивни модел праве државе, јер су оба заснована на узајамној помоћи, поверењу и бризи за целину. Управо ове карактеристике, које су најбитније за кохезију људи, стварају противтежу субјективности, самољубивости и индивидуализму, које „етичари” критикују као саставне делове грађанског друштва. Индивидуална свест и појединац се, према мишљењу заступника етичке теорије, не могу без оштећења издвојити из друштвене целине којој припадају. У духу наведеног, аутор каже да заступници етичке теорије државе и етику и слободу постављају у границе националне државе, те стога оне постају зависне од националне државе. Представници етичке теорије државе покушавали су да премосте потешкоће ранијих теорија о држави, као и да повежу појмове грађанског друштва, корпорација, сталеза, породице и етичке државе. Своје виђење етичке државе аутор заокружује на следећи начин: „На крају, држава ће бити схваћена као укупност људског развоја, етички поредак својствен субјективној свести и оличен у спољашњим законима и конкретним институцијама” (стр. 171).

На самом почетку поглавља везаног за *класну теорију државе*, чији је настанак сасвим логично повезан са Марксом и Енгелсом, аутор наводи низ потешкоћа, везаних за приказ ове теорије. Иако Маркс и Енгелс нису на једном месту систематично изложили своја становишта о држави, иако се марксистички приступ веома приближава политичкој економији, иако је марксизам *praxis philosophia*, ипак постоји једна веома важна категорија у њему, помоћу које може да се ухвати нит о теорији државе. Тај појам је појам класе. „Држава је схваћена као израз или згушњавање класних односа” (стр. 174). Према мишљењу теоретичара класне теорије, предвођени утопистичким Марксовим идејама, држава није израз неког општег, колективног или усаглашеног добра. Држава настаје као продукт класних интереса. И то класних интереса владајуће класе, односно капиталистичке класе, која поседује средства за поизводњу и доминантна је у односу на угњетавану класу. У суштини, класна теорија државе се у целисти обликовала под палицом Марксове политичке економије и става да „држава не настаје из свесне људске намере. Држава одражава унутрашњу класну борбу која се одвија у економској основи друштва. Држава, без об-

зира шта буржоаски теоретичари кажу, не представља врховно опште добро, већ пре згуснути власнички интерес владајуће класе” (стр. 186). Од Марксовог корена настао је велики број школа и различитих теорија, које су покушале да разраде Марксова виђења о друштву, а самим тим и о држави. У закључку поглавља аутор разматра и питање будућности државе у класној теорији, да би, водећи се марксистичком литературом, као конклузију извукао: „укидање државе према комунистима јесте нужни исход потискивања класа, нестајање класа ће само по себи имати за последицу нестанак потребе за организованом моћи једне класе да би се потчинио друга” (стр. 206 и даље). Иако су марксисти 20. века покушавали да споје основне замисли комунизма, Маркса и државе, класна теорија државе ипак остаје у једном ограниченом оквиру, јер се држава и њена улога тумачи једино у класној борби, а не као ентитет *per se*.

Плуралистичка теорија државе не представља систематичан и јединствен скуп мишљења и школа. Због тога аутор истиче да ју је доста тешко сместити у друштвени контекст и прецизно дефинисати. Међутим, оно што је апсолутно *differentia specifica* плуралистичког правца у политичкој мисли „је критички одговор на раст државе током 19. и 20. века” (стр. 212). Политички плурализам, у најопштијем смислу, представља такву теорију која целокупни друштвени живот посматра кроз групе. Групе су главни друштвени субјекти, које нису створене у, или од стране државе, нити се оне, као ни њени чланови ослањају на државу, као вештачку творевину. Примарна лојалност појединца је према групи, а не према некој апстрактној власти и држави. Из тих разлога, сматрајући да ширење државе и централне власти ускраћује права и слободе група, неке струје у плуралистичкој теорији су отишле и предалеко, желећи потпуно укидање државе (анархисти). Аутор објашњава плуралистичко виђење друштва, кроз њихово схватање појединаца, као друштвених бића, а не атомизованих индивидуа, ни створења централизованих држава. Заступници плуралистичке теорије сматрају да оно што човека чини човеком јесте удруживање са другим људима, које је природно и које се углавном дешава у складу са интересима бића који ступају у групе, с тим, што ти интереси не угрожавају једни друге, већ се претендује на њихово помирење и уважавање. Аутор даље разматра однос групе и слободе, коју види као средишњу вредност политичког удруживања и која се у највећој мери може постићи у групном животу, затим однос групе и суверености, за коју плуралисти сматрају да се постиже распрострањавањем моћи и овлашћења на групе, да би те карактеристике повезао са још једном значајном категоријом плуралистичке теорије државе, а то је да се та група понаша и посматра као стварна личност. Овако разложено може деловати да се плу-

ралисти залажу за негирање, или одумирање државе. Међутим, „основна тенденција плуралистичке позиције јесте залагање за појам државе. Плуралистичка држава је посредована сложеном визијом групног живота који се не може игнорисати” (стр. 248). Држава постоји, преко група које су интегрисане, а не које су у државу апсорбоване.

Последње поглавље књиге које гласи *Да ли нам је потребна теорија државе* представља заправо постављање државе и политике на проблемску раван. Винсент утврђује да је питање државе увек отворено, и од кључног је значаја за разумевање политичке мисли и праксе. У савременим друштвима и теоријама јасно се виде знаци о порасту „колективне” свести о суштинском значају државе, како у политичким теоријама, тако и у међународној политици и јуриспруденцији. Једно од основних Винсентових питања је шта је то трајна политичка власт? За њега је одговор везан за суштинска формална обележја државе, која подразумевају различита објашњења природе политичке власти, и могуће их је сагледати кроз различите приступе теорија о држави, па је велики део књиге и усмерен на сагледавање постојећих мишљења. На самом крају књиге аутор се критички осврнуо и на социолошке теорије државе и недостатке у њима. Разложно сматра да су нам потребне теорије државе јер „теоретисати о држави значи размишљати о циљевима друштвеног живота и њиховој могућој промени” (стр. 256).

Значај постојања државе у савременом друштву је огроман, не само зато што је државност везана за функционисање институционалног система, са правним и политичким основама тог функционисања, већ и са суштинским питањима живота њених држављана. Али, одговор на питање шта је држава није могуће дати без разумевања низа релевантних појмова и процеса који су повезани са појмом држава или чине њен саставни део. Разматрање природе државе подразумева увид у државу као институцију, државу као идеју, државу као територију, као скуп норматива везаних за одређене друштвене групације, државу као остварење одређених видова моћи и пре свега државу као носиоца одређених вредности. Иако је писана пре више од 20 година, књига представља значајан допринос савременом сагледавању приступа држави и разумевању њених основних процеса.

Књига професора Винсента је занимљиво и корисно штиво о држави. Чита се готово као „роман” о држави. Али пажљиво читање књиге открива личну, истрајну преокупацију аутора да се суочи са кључним проблемима савремене теорије државе који су правне, политичке, социолошке, антрополошке и психолошке природе, и да своје спознаје као и недоумице подели са читаоцем.

ЛИТЕРАТУРА

- Винсент, Е.: *Теорије државе*, Службени гласник, Београд, 2009.
- Петронијевић, Б.: *Историја новије филозофије*, Нолит, Београд, 1982.
- Степанов, Р.: *Увод у политику и политички систем*, Mediterran publishing, Нови Сад, 2008.
- Смаилагић, Н.: *Хисторија политичких доктрина*, Напријед, Загреб, 1970.
- Лексикон темељних појмова политике* (прир.: Прпић, И., Пуховски, Ж., Узелац, М.), Школска књига, Загреб, 1990.
- Беуме, Квон: *Сувремене политичке теорије*, Стварност, Загреб, 1977.
- Политичка енциклопедија*, (група аутора), Савремена администрација, Београд, 1975.

ODLUKE SUDSKE PRAKSE

**KRIVIČNO DELO NASILNIČKO PONAŠANJE
NA SPORTSKOJ PRIREDBI IZ čl. 344a. st. 1. KZ
I IZRICANJE NOVČANE KAZNE – čl. 50. KZ**

KADA SUD OKRIVLJENOG OGLASI KRIVIM ZBOG KRIVIČNOG DELA NASILNIČKO PONAŠANJE NA SPORTSKOJ PRIREDBI IZ čl. 344a. st. 1. KZ, IZREKNE MU USLOVNU OSUDU SA UTVRĐENJEM KAZNE ZATVORA, A TAKOĐE I NOVČANU KAZNU, SHODNO čl. 50. st. 2. KZ, TADA IZREČENA NOVČANA KAZNA NIJE GLAVNA KAZNA.

Iz obrazloženja:

U obrazloženju prvostepene presude, a kojom je okrivljenom izrečena uslovna osuda, uz utvrđenje kazne zatvora od tri meseca, a takođe i novčana kazna u iznosu od 10.000 dinara, je navedeno da novčana kazna ima karakter glavne kazne, pa kako za to krivično delo nije propisan minimum ni maksimum novčane kazne, ista je odmerena u iznosu od 10.000 dinara primenom odredbe čl. 50. st. 2. KZ.

Žalba Višeg javnog tužioca je osnovana.

Po nalaženju Apelacionog suda, dati razlozi prvostepenog suda o odlučnoj činjenici da je izrekao novčanu kaznu u iznosu od 10.000 dinara, su nejasni i nepotpuni.

U konkretnom slučaju okrivljeni je oглаšen krivim zbog krivičnog dela iz čl. 344a. st. 1. KZ za koje je propisana kumulativna kazna i to kazna zatvora u trajanju od 6 meseci do pet godina i novčana kazna. Dakle, kao glavna kazna je kazna zatvora, a kao sporedna kazna je novčana kazna. Bez obzira što je okrivljenom za predmetno krivično delo izrečena uslovna osuda i novčana kazna, novčana kazna ne prima karakter glavne kazne već je i dalje sporedna

kazna pa kao takva može se izreći shodno odredbi čl. 50. st. 2. KZ, ne može biti manja od 10.000 dinara niti veća od 1.000.000,00 dinara, a kada je novčana kazna glavna kazna onda se ne primenjuje odredba čl. 50. st. 2. već odredba st. 3. toga člana, pa na osnovu navedenog razlozi prvostepenog suda u pogledu zaključka da novčana kazna ima karakter glavne kazne su nejasni.

(Presuda Višeg suda u Kraljevu K 244/10 od 24. februara 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 1702/11 od 23. maja 2011.)

MERA BEZBEDNOSTI ODUZIMANJE PREDMETA – čl. 87. KZ

PRAVILNO JE PRVOSTEPENI SUD, U SITUACIJI KADA JE OKRIVLJENI OGLAŠEN KRIVIM ZBOG KRIVIČNOG DELA NEOVLAŠĆENA PROIZVODNJA I STAVLJANJE U PROMET OPOJNIH DROGA IZ čl. 246. st. 1. KZ, IZREKAO OKRIVLJENOM I MERU BEZBEDNOSTI ODUZIMANJE PREDMETA IZ čl. 87. KZ.

Dokazima je utvrđeno da je okrivljeni prevezio opojnu drogu heroin ukupne količine 9.495,44 grama u svom putničkom vozilu marke „mercedes“, a u rezervoaru za benzin koji je za tu priliku bio specijalno obrađen.

Pri takvom stanju stvari, izrečena mera bezbednosti obuhvata oduzimanje vozila marke „mercedes“ reg. oznake ..., saobraćajne dozvole broj ... za to vozilo i ključ od pomenutog vozila.

Pri takvom stanju stvari žalba branioca okrivljenog je neosnovana.

(Presuda Višeg suda u Čačku K 156/10 od 7. marta 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 1664/11 od 17. maja 2011.)

KRIVIČNO DELO NEOVLAŠĆENA PROIZVODNJA, DRŽANJE I STAVLJANJE U PROMET OPOJNIH DROGA IZ čl. 246. st. 2. U VEZI st. 1. KZ I IZMENA KZ OD 3. septembra 2009.

AKO JE PRVOSTEPENI SUD TROJICU OKRIVLJENIH OGLASIO KRIVIM ZBOG KRIVIČNOG DELA NEOVLAŠĆENA PROIZVODNJA, DRŽANJE I STAVLJANJE U PROMET OPOJNIH DROGA IZ čl. 246. st. 2. U VEZI st. 1. KZ, A U VREME ODLUČIVANJA PO ŽALBI STUPIO JE NA SNAGU ZAKON O IZMENAMA I DOPUNAMA KRIVIČNOG ZAKONIKA OD 3. SEPTEMBRA 2009. KOJI NE PREDVIĐA IZVRŠENJE TOG DELA OD STRANE VIŠE LICA,

IMA MESTA PREINAČENJU PRESUDE PRVOSTEPENOG SUDA I OGLAŠAVANJU OKRIVLJENIH KRIVIM ZBOG KRIVIČNOG DELA IZ čl. 246. st. 1. U VEZI čl. 33. KZ.

Iz obrazloženja:

Apelacioni sud je našao primenom čl. 5. st. 2. KZ da se primeni zakon koji je najblaži za učinioca, shodno čemu je prvostepenu presudu preinačio u pogledu pravne ocene dela. Naime, optužnim aktom je stavljeno na teret okrivljenima izvršenje pomenutog krivičnog dela predviđen u čl. 246. st. 2. u vezi st. 1. KZ, a isto se odnosi na izvršenje krivičnog dela od strane više lica. Nakon donošenja prvostepene presude izmenjen je Krivični zakonik dana 3. septembra 2009. po kojem je predviđeno izvršenje krivičnog dela od strane grupe, a to znači da više nije predviđen kvalifikovani oblik toga krivičnog dela, izvršenje dela od strane više lica, već da je delo učinjeno od strane grupe, a pod grupom se podrazumeva najmanje tri lica, uz ispunjenje uslova predviđen u čl. 112. st. 22. KZ.

Pri takvom stanju stvari, a imajući u vidu da u optužnom aktu nije navedeno da su okrivljeni učinili krivično delo u grupi, niti postoje elementi grupe u smislu čl. 112. st. 22. KZ, pa se dakle izvršenje krivičnog dela od strane okrivljenih ne može podvesti pod kvalifikovani oblik krivičnog dela iz čl. 246. st. 3. sada važećeg Krivičnog zakonika, shodno čemu je drugostepeni sud prvostepenu presudu preinačio u pogledu pravne ocene dela nalazeći da je krivični zakonik nakon izmena blaži po okrivljene.

(Presuda Okružnog suda u Čačku K 129/08 od 7. septembra 2009. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 217/10 od 5. maja 2011.)

KRIVIČNO DELO PROTIVPRAVNO LIŠENJE SLOBODE IZ čl. 132 st. 1. KZ I UMIŠLJAJ UČINIoca

IZ SVIH OKOLNOSTI KONKRETNOG SLUČAJA MORA DA PROIZILAZI NAMERA OKRIVLJENOG DA DRUGOM ODUZME ILI OGRANIČI SLOBODU KRETANJA, A DA BI POSTOJALO KRIVIČNO DELO PROTIVPRAVNO LIŠENJE SLOBODE IZ čl. 132. st. 1. KZ.

Iz obrazloženja:

Po nahođenju Apelacionog suda, pravilno je prvostepeni sud ocenom odbrane okrivljenog, a u vezi sa ostalim dokazima zaključio da nema dokaza da je okrivljeni izvršio navedeno krivično delo, odnosno da je njegov umišljaj išao da oduzme i ograniči slobodu kretanja oštećenom i pored činjenice da je okrivljeni na silu izvukao oštećenog iz vozila sa mesta vozača i rekao mu da

sedne na zadnje sedišta, a zatim je okrivljeni upravljao vozilom oštećenog do stadiona, pravilno zaključujući da nema dokaza da je okrivljeni izvršio predmetno krivično delo odnosno da mu ograniči ili oduzme slobodu kretanja s obzirom da iz svih dokaza proizilazi da je oštećeni kao taksista kasnio sa vožnjom, da je sam oštećeni naveo da nije ni pokušao da izađe iz vozila, da je sedeo na zadnjem sedištu mogao je da otvori zadnja vrata, ali to nije hteo jer je video da je okrivljeni pijan, a takođe je naveo da mu okrivljeni nije zabranjivao da izađe iz vozila, da su zadnja vrata na vozilu bila otključana i da se on samo plašio da okrivljeni u toku vožnje ne napravi udes.

Za izvršenje krivičnog dela pritvorno lišenje slobode iz čl. 132. st. 1. KZ potreban je umišljaj izvršioca koji obuhvata kako svest o lišenju slobode kretanja tako i svest da se to čini protivpravno i taj umišljaj mora da postoji u momentu lišavanja ili ograničavanja slobode kretanja, a imajući u vidu činjenicu da nakon završene vožnje, okrivljeni je izašao iz vozila a potom je i sa oštećenim seo i popio piće u ugostiteljskom objektu, platio prevoz, pravilno je prvostepeni sud zaključio kada je doneo presudu kojom se okrivljeni oslobađa od optužbe primenom čl. 355. st. 2. ZKP.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 580/10 od 1. marta 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 1439/11 od 18. aprila 2011.)

OSLOBAĐANJE OD SVEDOČENJA – čl. 98. ZKP

U SKLADU SA ODREDBOM čl. 98. ZKP, OSLOBOĐENA SU OD SVEDOČENJA SAMO LICA U SRODSTVU SA OKRIVLJENIM A NE I SA OŠTEĆENIM.

Iz obrazloženja:

U postupku pred prvostepenim sudom nisu učinjene bitne povrede odredaba krivičnog postupka koje se ukazuju u žalbi, a takođe na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje je pravilno primenjen Krivični zakon. Neosnovan je navod u žalbi da je prvostepeni sud učinio bitnu povredu iz čl. 368. st. 1. t. 10. ZKP pošto je svedok ... oslobođen od dužnosti svedočenja, a oštećena vlasnica navedene firme je njegova ćerka, te da je isti prilikom saslušavanja na glavnom pretresu trebao biti oslobođen dužnosti svedočenja.

Ovo stoga što je odredbom čl. 98. ZKP predviđeno koja su lica oslobođena dužnosti svedočenja, tako da otac oštećenog nije privilegovani svedok već u taj krug spadaju lica koja su u braku ili u srodstvu sa okrivljenim.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 282/10 od 28. septembra 2010. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 5310/10 od 18. januara 2011.)

BITNA POVREDA ODREDAVA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ čl. 368. st. 1. t. 8. ZKP

DONOŠENJEM PRVOSTEPENE PRESUDE, SUD JE UČINIO BITNU POVREDU ODREDAVA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ čl. 368. st. 1. t. 8. ZKP JER JE POVREĐEN SUBJEKTIVNI IDENTITET IZMEĐU OPTUŽBE I PRESUDE, A ŠTO SE OSNOVANO ŽALBOM ISTIČE.

ISTA JE UČINJENA TAKO ŠTO JE PRVOOKRIVLJENOG SUD OGLASIO KRIVIM ZBOG KRIVIČNOG DELA TEŠKE KRAĐE IZ čl. 204. st. 1. t. 1. KZ A ZBOG RADNJI UČINJENIH NA ŠTETU ... (PET LICA), A OVE RADNJE OPTUŽNIM AKTOM SU STAVLJENE NA TERET DRUGOOKRIVLJENOM, PA JE NA OPISANI NAČIN UČINJENA POMENUTA BITNA POVREDA POSTUPKA, A ŠTO PREDSTAVLJA PREKORAČENJE OPTUŽBE NA ŠTETU PRVOOKRIVLJENOG, ZBOG ČEGA JE UKIDANJE PRVOSTEPENE PRESUDE BILO NUŽNO.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K 222/10 od 13. aprila 2010. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 5918/10 od 19. aprila 2011.)

IZVRŠENJE KAZNE ZATVORA U PROSTORIJAMA OKRIVLJENOG čl. 45. st. 5. KZ

ISPITUJUĆI PREDLOG BRANIOCA OKRIVLJENOG, IZNET U ŽALBI DA SE IZREČENA KAZNA ZATVORA IZVRŠAVA NA NAČIN PROPISAN ODREDBOM čl. 45. st. 5. KZ, APELACIONI SUD NALAZI DA JE ISTI OSNOVAN, S OBZIROM DA JE OKRIVLJENOM IZREČENA KAZNA ZATVORA U TRAJANJU OD ŠEST MESECI, DA JE TEŠKO BOLESNA OSOBA JER JE PREŽIVEO DVA SRČANA INFARKTA I IZLIV KRVI U MOZGU, DA SE SAM STARA O MAJCI KOJA IMA 87 GODINA I DA NJEN ŽIVOT I IZDRŽAVANJE ZAVISE OD PRISUSTVA OKRIVLJENOG U NJEGOVOJ PORODIČNOJ KUĆI, DA SE BAVI ZEMLJORADNjom IAKO PRIMA INVALIDSKU PENZIJU, DA JE SAMIM TIM DELOM POLJOPRIVREDNIK, PA JE PRIMENOM NAPRED NAVEDENE ODREDBE UZ UVAŽAVANJE ŽALBE, PREINAČIO PRVOSTEPENU PRESUDU TAKO ŠTO JE OKRIVLJENOG OSUDIO NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD ŠEST MESECI I ODREDIO DA SE ISTA IMA IZVRŠITI NA NAČIN DA NE SME NAPUŠTATI PROSTORIJE U KOJIMA STANUJE OSIM U SLUČAJEVIMA PROPISANIM ZAKONOM KOJI UREĐUJE IZVRŠENJE KRIVIČNIH SANKCIJA I PRIMENOM ODREDBE čl. 45. st. 6. KZ ODREDIO DA UKOLIKO OKRIVLJENI JEDNOM U TRAJANJU DO 12 ČASOVA ILI DVA PUTA U TRAJANJU DO ŠEST ČASOVA, SAMOVOLJNO NAPUSTI

PROSTORIJE U KOJIMA STANUJE, SUD ĆE ODREDITI DA OSTATAK KAZNE ZATVORA IZDRŽAVA U ZATVORU.

(Presuda Višeg suda u Čačku K 10/2010 od 25. januara 2011. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 1029/11 od 7. aprila 2011.)

KRIVIČNO DELO NEOVLAŠĆENA PROIZVODNJA I STAVLJANJE U PROMET OPOJNIH DROGA IZ čl. 246. st. 1. KZ

DOKAZIMA, IZVEDENIM NA GLAVNOM PRETRESU JE UTVRĐENO DA JE KOD OKRIVLJENOG PRONAĐENA OPOJNA DROGA HEROIN U KOLIČINI 36,18 GRAMA KAO I POSEBNA PLASTIČNA KESICA SA KOFEINOM TEŽINE 7,42 GRAMA, PA IMAJUĆI U VIDU KOLIČINU OPOJNE DROGE, NAČIN PAKOVANJA, ČINJENICU DA JE POSTOJALA POSEBNA KESICA SA RAZBLAŽIVAČIMA NAMENJENA ZA SVRHU DALJEG RAZBLAŽIVANJA I U CILJU POVEĆANJA NETO MASE KAO I ČINJENICU DA OKRIVLJENI NIJE ZAPOSLEN I DA SE IZDRŽAVA OBAVLJANJEM POVREMENIH GRAĐEVINSKIH POSLOVA, DA GA IZDRŽAVAJU RODITELJI, SUPRUGA I TAST, ŠTO SVE UKAZUJE DA OKRIVLJENI OSTVARUJE NOVČANE PRIHODE OD PREPRODAJE NARKOTIKA, A OVO POSEBNO AKO SE IMA U VIDU DA JE I DESETAK DANA PRE KRITIČNOG DOGAĐAJA NABAVIO OD ISTOG LICA OPOJNU DROGU HEROIN U KOLIČINI OD 20 GRAMA, PA OSNOVANO PRVOSTEPENI SUD NIJE PRIHVATIO ODBRANU OKRIVLJENOG DA JE OPOJNU DROGU NABAVIO ZA SOPSTVENE POTREBE.

(Presuda Višeg suda u Čačku K 143/10 od 3. decembra 2010. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu K 830/11 od 21. marta 2011.)

IZDVAJANJE ZAPISNIKA O SASLUŠANJU OSUMNJIČENOG, PRIMENOM čl. 89. st. 8. ZKP

AKO JE PRILIKOM SASLUŠANJA OSUMNJIČENOG U POLICIJSKOJ UPRAVI UČINJENO NEDOZVOLJENO OBEĆANJE, TADA SE TAJ ZAPISNIK IMA IZDVOJITI.

Iz obrazloženja:

Rešenjem prvostepenog suda, u stavu jedan je izdvojen iz spisa zapisnik o saslušanju osumnjičenog u Policijskoj upravi ..., a u stavu dva je odbijen predlog za izdvajanje iz spisa zapisnika o saslušanju osumnjičenog dat pred istražnim sudijom u predmetu Ki ...

Dokazima je utvrđeno da je na zapisniku u Policijskoj upravi konstatovano da je osumnjičenom od javnog tužioca predočena mogućnost da dobije status svedoka saradnika, pa kako u toj fazi postupka nije bilo takvih procesnih ovlašćenja, to je prvostepeni sud pravilno doneo žalbeno rešenje u stavu jedan izreke.

Navode branilaca iznetih u žalbama da je od uticaja i to što je saslušanje okrivljenog trajalo više od 10 sati i da je na zapisniku o njegovom saslušanju u istrazi konstatovano da „okrivljeni u svemu izjavljuje kao na zapisniku o saslušanju osumnjičenog ... u Policijskoj upravi”, zbog čega se zapisnik da u pretkrivičnom postupku i zapisnik dat u istrazi nadovezuju u jednu celinu, Apelacioni sud ocenjuje kao neosnovane s obzirom da je istražni sudija uz prisustvo javnog tužioca i branioca okrivljenog uneo u zapisnik iskaz okrivljenog koji je dao po sopstvenom kazivanju „bistre glave i potpuno siguran u ono što je izjavio”, kao i da će iskaz okrivljenog dat u istražnom postupku kao i njegov iskaz u glavnom pretresu biti predmet ocene suda nakon okončanja glavnog pretresa. Na osnovu navedenog pravilno je prvostepeni sud odbio predlog da se izdvoji iz spisa zapisnik o saslušanju okrivljenog dat u istrazi...

(Rešenje Višeg suda u Čačku K 1/11 od 16. marta 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 538/11 od 11. aprila 2011.)

KRIVIČNO DELO ZLOSTAVLJANJE I MUČENJE IZ čl. 137. st. 3. U VEZI st. 1. KZ

BIĆE KRIVIČNOG DELA ZLOSTAVLJANJE I MUČENJE IZ čl. 137. st. 1. KZ JE ZLOSTAVLJANJE – VREĐANJE LJUDSKOG DOSTOJANSTVA DRUGOM, ALI JE PRI TOME NANET MANJI BOL, A OŠTEĆENI NIJE PRETRPEO TEŠKE PATNJE.

Iz obrazloženja:

Dokazima, izvedenim na glavnom pretresu je utvrđeno da je okrivljeni kao službeno lice a prilikom sprovođenja službene radnje, prema oštećenom se ponašao drsko tako što ga je nekoliko puta udario rukom u predeo glave, više puta nogom u predelu desne podkolenice, pri čemu je oštećeni zadobio lake telesne povrede.

Neosnovano je isticanje u žalbi branioca okrivljenog, da okrivljeni nije izvršio krivično delo predstavljeno u optužnom aktu. Naime, pod zlostavljanjem se podrazumeva nečovečno postupanje sa drugim koje se najčešće ispo-

ljava u nanošenju fizičkih ili psihičkih patnji manjeg intenziteta, a što je bitan elemenat krivičnog dela zlostavljanje i mučenje iz čl. 137. st. 3. u vezi st. 1. KZ.

(Presuda Osnovnog suda u Užicu K 99/10 od 10. juna 2010. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 4459/10 od 14. aprila 2011.)

KRIVIČNO DELO NASILNIČKO PONAŠANJE NA SPORTSKOJ PRIREDBI IZ čl. 344a. st. 1. KZ

AKO GLEDALAC SA TRIBINE BACI PRAZNU LIMENKU OD 0,5L PIVA I POGODI U LEĐA IGRAČA NA FUDBALSKOJ UTAKMICI, NE TRAŽI SE, SHODNO RADNJAMA IZVRŠENJA KRIVIČNOG DELA NASILNIČKO PONAŠANJE NA SPORTSKOJ PRIREDBI IZ čl. 344a. st. 1. KZ, DA NAVEDENI PREDMET MOŽE IZAZVATI TELESNE POVREDE ILI UGROZITI ZDRAVLJE LJUDI.

Iz obrazloženja:

Osnovano se u žalbi Višeg javnog tužioca a koja je izjavljena protiv presude prvostepenog suda kojom je okrivljeni oslobođen od optužbe primenom čl. 355. st. 2. ZKP da je izvršio krivično delo ... iz čl. 344a. st. 1. KZ navodi da je pogrešno tumačenje od strane prvostepenog suda u pogledu radnji izvršenja krivičnog dela koje su alternativno navedene u čl. 344a. st. 1. KZ s obzirom da pravilnim tumačenjem navedene odredbe nesumnjivo proizilazi da se krivično delo može učiniti i bacanjem predmeta na sportski teren ili među gledaoce što je u konkretnom slučaju bilo bacanjem prazne limenke piva, dakle, ne traži se da se bačenim predmetima mogu izazvati telesne povrede ili ugroziti zdravlje ljudi.

Samo za druge zapaljive ili škodljive supstance, a što je navedeno u pomenutom stavu, se traži da one imaju takva svojstva da mogu da izazovu telesne povrede ili ugroze zdravlje učesnika sportske priredbe. Stoga se ne traži da je igrač koga je okrivljeni pogodio praznom limenkom piva zadobio laku telesnu povredu ili je istu mogao zadobiti zbog čega je veštačenje posredstvom veštaka hirurga bilo nepotrebno, već je prvostepeni sud morao da utvrdi i obrazloži da li je takvo ponašanje okrivljenog nasilničko bez obzira što igrač koji je pogođen limenkom nije povređen istom.

(Presuda Višeg suda u Kraljevu K 181/10 od 1. marta 2011. i Rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 1700/11 od 19. maja 2011.)

KRIVIČNO DELO GRAĐENJE BEZ GRAĐEVINSKE DOZVOLE **– čl. 219a. st. 2. KZ**

LEGALIZACIJA OBJEKTA U SMISLU čl. 185. st. 1. ZAKONA O PLANIRANJU I IZGRADNJI SE ODNOSI NA IZGRAĐENE ODNOSNO REKONSTRUISANE OBJEKTE DO 11. septembra 2009. GODINE.

Iz obrazloženja:

Presudom prvostepenog suda optužba se prema okrivljenom odbija primenom čl. 354. t. 3. ZKP da je izvršio krivično delo građenje bez građevinske dozvole iz čl. 219a. st. 2. KZ.

Osnovani su žalbeni navodi javnog tužioca s obzirom da dati razlozi u obrazloženju su rezultat pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, jer iz odbrane okrivljenog proizilazi da je gradnju objekta bez građevinske dozvole započeo tokom 2003. godine, a da je u novembru mesecu 2009. izvodio građevinske radove u smislu doziđivanja i pokrivanja objekta, što ukazuje da objekat nije bio dovršen u momentu kada je vršena kontrola od strane građevinskog inspektora dana 26. novembra 2009. godine.

S obzirom da je Zakonom o planiranju i izgradnji u čl. 185. st. 1. predviđeno da je legalizacija u smislu ovog zakona naknadno izdavanje građevinske i upotrebne dozvole za objekat odnosno delove objekta izgrađene i rekonstruisane bez građevinske dozvole, a da je u st. 2. predviđeno da će se građevinska dozvola iz st. 1. izdati za sve objekte izgrađene odnosno rekonstruisane do dana stupanja na snagu ovog Zakona, a to je 11. septembar 2009. godine, osnovani su žalbeni navodi da je prvostepeni sud pogrešio što činjenično stanje nije cenio i da je zaključak da je Zakon o planiranju i izgradnji amnestirao okrivljenog od krivičnog gonjenja za sada neprihvatljiv s obzirom da iz svih dokaza izvedenih u toku prvostepenog postupka proizilazi da objekat u novembru mesecu 2009. nije bio izgrađen.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K 1157/10 od 27. septembra 2010. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 730/11 od 6. juna 2011.)

DAVANJE PODATAKA IZ KAZNENE EVIDENCIJE – čl. 102. st. 6. KZ

KORIŠĆENJE PODATAKA O OSUĐIVANOSTI OKRIVLJENOG, A OSUDE SU BRISANE, JE KORIŠĆENJE NEDOZVOLJENOG DOKAZA, PA JE UČINJENA BITNA POVREDA ODREDBA KRIVIČNOG POSTUPKA IZ čl. 368. st. 1. ZKP A PRIMENOM ODREDBE čl. 102. st. 6. KZ I POVREDA ZAKONA, SHODNO čl. 369. t. 4. ZKP PRILIKOM ODLUČIVANJA O KAZNI.

Iz obrazloženja:

U konkretnom slučaju Apelacioni sud nalazi da je prvostepeni sud pogrešio kada je cenio kao otežavajuću okolnost na strani okrivljenog činjenicu da je okrivljeni ranije osuđivan, čime je učinjena povreda Zakona iz čl. 369. t. 4. ZKP s obzirom da su se u međuvremenu stekli uslovi za brisanje osude, odnosno za rehabilitaciju okrivljenog u smislu čl. 98. st. 2. t. 3. KZ zbog čega se okrivljeni shodno čl. 97. st. 1. KZ smatra neosuđivanim, a izvod iz kaznene evidencije od 20. septembra 2010. sadrži podatke o osudi koja je brisana na osnovu zakona, koji podaci ne mogu se nikome dati shodno čl. 102. st. 6. KZ usled čega je takav dokaz nedozvoljen na šta se osnovano ukazuje žalbom branioca.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K 544/10 od 23. februara 2011. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 1745/11 od 27. maja 2011.)

KRIVIČNO DELO NEDAVANJE IZDRŽAVANJA IZ čl. 195. st. 1. KZ

KRIVIČNO DELO NEDAVANJE IZDRŽAVANJA IZ čl. 195. st. 1. KZ JE SVRŠENO SAMIM PROPUŠTANJEM DAVANJA IZDRŽAVANJA U ROKOVIMA UTVRĐENIM SUDSKOM ODLUKOM, A BEZ UTICAJA SU OKOLNOSTI DA JE OKRIVLJENI „SAM OBEZBEDIO SMEŠTAJ MALOLETNOJ DECI“.

Iz obrazloženja:

Kako je na osnovu izvedenih dokaza, iskaza zakonskog zastupnika mal. oštećenih, te odbrane okrivljenog, sud utvrdio da okrivljeni u navedenom periodu ... nije davao izdržavanje za svoju maloletnu decu u iznosu i na način kako je to izvršnom odlukom utvrđeno, već da je „doprinosio izdržavanju“ istih tako što im je obezbedio smeštaj, plaćao račune, davao novac u manjem iznosu od onog koji je utvrđen izvršnom sudskom odlukom, te da je „počeo da plaća izdržavanje“ na koje je obavezan, to su po nalaženju Apelacionog suda protivrečni razlozi koje prvostepeni sud navodi u pogledu odlučne činjenice da li je okrivljeni davao izdržavanje za lica koja je po zakonu dužan da izdržava u iznosu i na način kako je to utvrđeno izvršnom sudskom odlukom.

Na osnovu navedenog ima mesta ukidanju prvostepene presude, uvažavanjem žalbe zakonskog zastupnika mal. oštećenih lica.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K 850/10 od 26. marta 2010. i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž 5167/10 od 17. maja 2011.)

Priradio
Dragan Kalaba,
zamenik višeg javnog tužioca u Čačku

СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

одржане 22. 12. 2011. године

1. НИКОЛИЋ ЈЕЛЕНА (ЈМБГ:0306981805021), дипломирани правник, рођена 03. 06. 1981. године УПИСУЈЕ СЕ 22. 12. 2011. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Павла Симића 5.

2. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника НИКОЛИЋ ЈЕЛЕНА, адвокатски приправник код Стеванић Николе, адвоката у Новом Саду, са даном 21. 12. 2011. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

3. БУРАШИНОВИЋ ДРАГАНА (ЈМБГ:0611981307118), дипломирани правник, рођена 06. 11. 1981. године УПИСУЈЕ СЕ 22. 12. 2011. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Војводе Мишића 15.

4. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника БУРАШИНОВИЋ ДРАГАНА, адвокатски приправник код Вег др Енике, адвоката у Новом Саду, са даном 21. 12. 2011. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

5. ПАНТИЋ БИЉАНА (ЈМБГ:1105983805019), дипломирани правник, рођена 11. 05. 1983. године УПИСУЈЕ СЕ 22. 12. 2011. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Максима Горког 11/1.

6. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника ПАНТИЋ БИЉАНА, адвокатски приправник код Вучевић Милоша, адвоката у Новом Саду, са даном 21. 12. 2011. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

7. БАЈИЋ ГОРДАНА (ЈМБГ:0911984855004), дипломирани правник, рођена 09. 11. 1984. године УПИСУЈЕ СЕ 22. 12. 2011. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, 7 секретара СКОЈ-а 8.

8. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника БАЈИЋ ГОРДАНА, адвокатски приправник код Божић Зорана, адвоката у Новом Саду, са даном 21. 12. 2011. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

9. МИЉЕВИЋ МАЈА (ЈМБГ:1707980865037), дипломирани правник, рођена 17. 07. 1980. године УПИСУЈЕ СЕ 22. 12. 2011. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Манасијска 9.

10. ГРГИЋ МИЛИЦА (ЈМБГ:2103960895038), дипломирани правник, рођена 21. 03. 1960. године УПИСУЈЕ СЕ 22. 12. 2011. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Врднику, Железничка С–5/9.

11. ШВАГЕР АТИЈА (ЈМБГ:0101964810029), дипломирани правник, рођен 01. 01. 1964. године УПИСУЈЕ СЕ 22. 12. 2011. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Апатину, Огњена Прице 7/а.

12. ПЕТРОВ ДРАГАНА (ЈМБГ:0607968835019), дипломирани правник, рођена 06. 07. 1968. године УПИСУЈЕ СЕ 22. 12. 2011. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Бечеју, Главна 27.

13. ДИМКОВИЋ ТИХОМИР (ЈМБГ:2707975850017), дипломирани правник, рођен 27. 07. 1975. године УПИСУЈЕ СЕ 23. 12. 2011. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Краља Александра Првог Карађорђевића 23.

14. ПЕРИЋ ЗОРИЦА (ЈМБГ:0202951805108), дипломирани правник, рођена 02. 02. 1951. године УПИСУЈЕ СЕ 10. 01. 2012. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине као пензионер, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Браће Рибникар 15.

15. БЕЛИЋ БРКИЋ ВЛАДИСЛАВА (ЈМБГ:1007957805076), дипломирани правник, рођена 10. 07. 1957. године УПИСУЈЕ СЕ 10. 01. 2012. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине као пензионер, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Максима Горког 7.

16. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МАРИН ЗОРАН, рођен 02. 05. 1976. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Малетић Владислава, адвоката у Руми, дана 22. 12. 2011. године, у трајању од две године.

17. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ПАНТИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 17. 02. 1983. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Вулић Бранислава, адвоката у Новом Саду, дана 22. 12. 2011. године, у трајању од две године.

18. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду СИМИЋ ВАСЈА, рођен 12. 03. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Вулић Бранислава, адвоката у Новом Саду, дана 22. 12. 2011. године, у трајању од две године.

19. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду КРАЈЉ НИКОЛА, рођен 17. 11. 1984. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Краљ Биљане, адвоката у Новом Саду, дана 22. 12. 2011. године, у трајању од две године.

20. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ВУЧИЋЕВИЋ ДРАГАНА, рођена 27. 01. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Капун Драгана, адвоката у Новом Саду, дана 22. 12. 2011. године, у трајању од две године.

21. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду СТУПАР ТИЈАНА, рођена 13. 01. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Шушњар Борислава, адвоката у Новом Саду, дана 22. 12. 2011. године, у трајању од две године.

22. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ШАРИЋ ЈОВАНА, рођена 26. 03. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Добросављев Светозара, адвоката у Новом Саду, дана 22. 12. 2011. године, у трајању од две године.

23. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду НОВАК НЕМАЊА, рођен 07. 05. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Новак Петра, адвоката у Темерину, дана 22. 12. 2011. године, у трајању од две године.

24. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду РЊАК МИЛАНА, рођена 09. 06. 1985. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Јованић Оливере, адвоката у Суботици, дана 22. 12. 2011. године, у трајању од две године.

25. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ГИГИЋ ВЕЉКО, рођен 26. 12. 1985. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Јаковљевић Стевана, адвоката у Панчеву, дана 22. 12. 2011. године, у трајању од две године.

26. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду БОСИЉ НЕНАД, рођен 24. 01. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Босиљ Милане, адвоката у Панчеву, дана 22. 12. 2011. године, у трајању од две године.

27. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине ПЕРИЋ ЗОРИЦА, адвокат у Новом Саду са даном 30. 12. 2011. године, због пензионисања.

28. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине БЕЛИЋ БРКИЋ ВЛАДИСЛАВА, адвокат у Новом Саду са даном 31. 12. 2011. године, због пензионисања.

29. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине ВУКОВИЋ МИЛЕНА, адвокат у Иригу са даном 14. 11. 2011. године, услед смрти.

– ПРОКИЋ ВЕРОНИКА, адвокат у Иригу, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије Вуковић Милене.

30. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине КРКЉИЋ ВОЈИСЛАВА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Ратковић Влатка, адвоката у Новом Саду, са даном 28. 11. 2011. године.

31. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ВАГИЋ БОЈАНИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и одсуства ради неге детета од 12. 12. 2011. до 10. 12. 2012. године.

– КНЕЖЕВИЋ СНЕЖАНА, адвокат у Новом Саду, одређује се за привременог заменика.

32. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да КАРАДАРЕВИЋ САЊИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и одсуства ради неге детета од 05. 12. 2011. до 03. 12. 2012. године.

– КАРАДАРЕВИЋ ГОРАН, адвокат у Новом Саду, одређује се за привременог заменика.

33. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ТУРКАН МИХАЕЛИ, адвокату у Вршцу, привремено престаје право на бављење адвокатуром због боловања почев од 24. 11. 2011. године.

– МИХАЈ МИЛКА, адвокат у Вршцу, одређује се за привременог заменика.

34. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да КАРАЈОВИЋ СТОЈИ, адвокату у Сомбору, привремено престаје право на бављење адвокатуром због боловања почев од 01. 12. 2011. године.

– ПЕКАНОВИЋ ОЛГА, адвокат у Сомбору, одређује се за привременог заменика.

35. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ТАПАВИЧКИ ИРЕНИ, адвокату у Зрењанину, привремено престаје право на бављење адвокатуром због избора за заменика заштит-

ника грађана Зрењанина задуженог за заштиту права детета и равноправност полова, почев од 01. 01. 2012. године, док траје ова функција.

– ЛИРИЋ ИВАН, адвокат у Зрењанину, одређује се за привременог заменика.

36. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је СТАЈИЋ БРАНИСЛАВА, адвокат у Новом Саду, наставила са радом дана 15. 12. 2011. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром.

– ЗЕЛИНЧЕВИЋ ЈЕЛЕНА, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

37. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ИВКОВИЋ ДУШАН, адвокат у Новом Саду, наставио са радом дана 25. 11. 2011. године, након што му је привремено било престало право на бављење адвокатуром.

ПАВЛОВИЋ СЛАВИЦА, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

38. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је Урошевић Весна, адвокат у Суботици променила презиме, које сада гласи УРОШЕВИЋ КАРАЦИЋ.

39. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МИЈАТОВИЋ МИЛИНКО, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду дана 30. 11. 2011. године, те да исту наставља код Воларевић Драгана, адвоката у Новом Саду дана 01. 12. 2011. године.

40. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ВОЈВОДИЋ МИЛАН, адвокат у Новој Пазови, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у Стару Пазову, Змај Јовина 22 Б/1, почев од 01. 01. 2012. године.

41. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је СТЕВАНИЋ НИКОЛА, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Павла Симића 5, почев од 30. 11. 2011. године.

42. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је РАЈАЧИЋ САША, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Павла Симића 5, почев од 30. 11. 2011. године.

43. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ВЕНЦЕЛ КРИСТИАН, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Веселина Маслеше 72/7, почев од 10. 12. 2011. године.

44. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МАРКОВИЋ ПРЕДРАГ, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Футошка 1а, локал 102/1, почев од 01. 12. 2011. године.

45. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ДОРИЋ ЖАРКО, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Ловћенска 10, стан 4/II, почев од 01. 12. 2011. године.

46. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МИЛАШ МИЛИЦА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Јеврејска 16, почев од 09. 12. 2011. године.

47. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ПЕТКОВИЋ СЛОБОДАНКА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Трг младенца 4, почев од 10. 12. 2011. године.

48. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МАРАВИЋ ИЛИЈА, адвокат у Суботици, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Шеноина 7/3, почев од 01. 12. 2011. године.

49. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је НИКШИЋ НЕБОЈША, адвокат у Руми, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу 15. августа 20, почев од 01. 12. 2011. године.

Управни одбор

ЧЛАНЦИ

ДАВИДОВ СТРАХИЊА:

Могућности ширења скраћеног кривичног поступка, 1, стр. 3.

РАКОЧЕВИЋ ПЕТАР:

Одговорност без кривице медицинских радника, 1, стр. 19.

РАДОВАНОВ др АЛЕКСАНДАР

ЗИНДОВИЋ др ИЛИЈА:

Методологија израде првостепене пресуде у парничном поступку, 2, стр. 51.

ЈОВАШЕВИЋ др ДРАГАН:

Корупција у међународном и упоредном кривичном праву, 3, стр. 111.

ИЛКИЋ мр ЗОРАН:

Дејство акцесорних услова осигурања, 3, стр. 152.

РАКОЧЕВИЋ ПЕТАР:

Кривичноправна одговорност због загађења животне средине, 4, стр. 199.

БЕЉАНСКИ др СЛОБОДАН:

Нови Закон о адвокатури, 5, стр. 267.

МИУЦА МАРИЈА:

Устаљивање међународне надлежности *Perpetuatio iurisdictionis*, 5, стр. 280.

ЈОКСИЋ др ИВАН:

Кривичноправна заштита од дискриминације у Србији, 6, стр. 311.

ГРУЈИЋ НЕНАД:

Давалац издржавања код уговора о доживотном издржавању, 6, стр. 327.

БИЛБИЈА мр ВЕСНА:

Стечај – годину дана примене Закона о стечају, 7–8, стр. 383.

ПОЧУЧА доц. др МИЛАН:

Посебна имовина супружника, 9, стр. 447.

БРКИЋ ЈЕЛЕНА:

Недозвољене одредбе код уговора о залози у нашем праву, 9, стр. 463.

НИКОЛИЋ СОФИЈА:

Евиденција непокретности у Аустрији, 10, стр. 503.

ГРУБАЧ др МОМЧИЛО:

Уставно судство у Србији, 11, стр. 553.

РАДОВАНОВ др АЛЕКСАНДАР

СТЕФАНОВИЋ НЕНАД, МА:

Развој судског система, 11, стр. 576.

ДАВИДОВ СТРАХИЊА:

Велика реконструкција европског кривичног поступка, 12, стр. 617.

ПУШАЦ мр ЈОВАНА:

Права наручиоца по основу одговорности извођача за недостатке који умањују квалитет грађевине, 12, стр. 632.

РАСПРАВЕ

ПРОВЧИ ДАРИНКА:

Општа забрана дискриминације, 1, стр. 32.

ТЕОФИЛОВИЋ ЗОРАН:

Важење кривичног законодавства Републике Србије, 1, стр. 40.

МИЛОВАНОВИЋ МИЛОШ:

Захтев за преиспитивање правноснажне пресуде Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију, 2, стр. 83.

НИКИТОВИЋ мр СВЕТОЗАР Р.:

Продужено кривично дело у новом КЗ Србије, 2, стр. 93.

СТАНОЈЕВ др ВЛАДАН:

Примена нових начина за утврђивања одлучних чињеница, 3, стр. 165.

СЛИЈЕПЧЕВИЋ ЉУБА:

Уставна жалба, 3, стр. 177.

КОВАЧЕВИЋ НАДА:

Значај контроле уставности, 4, стр. 217.

ЂУРИЋ др АЛЕКСАНДАР Б.:

Пореска утаја у кривичном законодавству БиХ, 4, стр. 235.

КАЛАБА ДРАГАН:

Кривично дело насилничко понашање на спортској приредби, 4, стр. 250.

НИКИТОВИЋ мр СВЕТОЗАР Р.:

Помагање као облик саучесништва и као самостално кривично дело, 7–8, стр. 394.

ИЛКИЋ мр ЗОРАН:

Доцња дужника, 10, стр. 521.

ПОПИВОДА ДУЂА:

Acciones liberae in causa, 10, стр. 528.

КЕКЕЗ АНА:

Сурогат материнство, 10, стр. 538.

КАЛАБА ДРАГАН:

Дело малог значаја, 11, стр. 595.

ИВАНОВ др ЗОРАН

ГОВЕДАРИЦА др ВЕСЕЛИН:

Процена умањења животне активности као последица трзајне повреде вратне кичме, 12, стр. 643.

ПРИКАЗИ

НЕШИЋ АНА:

Ендрју Винсент: *Теорија државе*, 12, стр. 656.

ЕСЕЈИ

ФАЈФРИЋ др ЖЕЉКО:

Да ли адвокатима недостаје духовност?, 2, стр. 96.

Коста Трифковић, новосадски адвокат и књижевник, 7–8, стр. 399.

КАТЕДРА

ДЕЈАН УКРОПИНА:

Катедра Адвокатске коморе Војводине, 9, стр. 476.

БЕЉАНСКИ др СЛОБОДАН:

Изводи из представљања књиге, 9, стр. 489.

СТЕПАНОВ др РАДИВОЈ:

Цивилизацијска спирала правде, 9, стр. 477.

АКТУЕЛНОСТИ

ЦВЕЛИЋ ЈАНЧИЋ проф. др ОЛГА:

Основан европски Правни институт, 9, стр. 492.

СУДСКА ПРАКСА

КАЛАБА ДРАГАН:

Одлуке судске праксе, 6, стр. 367.
Европски суд за људска права,
7–8, стр. 413.

Домаћа пракса, 7–8, стр. 431.
Одлуке судске праксе, 12, стр. 665.

АДВОКАТУРА

БЕЛИЋ МАРИЈА:

Дани војвођанске адвокатури,
5, стр. 294.

ДОМАЗЕТ мр СЕНИША:

Везана трговина као облик злоупотребе доминантног положаја у праву конкуренције Европске уније, 6, стр. 354.

IN MEMORIAM

БЕЉАНСКИ СЛОБОДАН:

Милан Миковић, 2, стр. 102.

ЗДЕЛАР МИРОСЛАВ:

Др Александар Маркићевић, 2, стр. 104.

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора АКВ: 1, стр. 45; 3, стр. 185; 4, стр. 259; 5, стр. 301;

6, стр. 373; 7–8, стр. 437; 9, стр. 495; 10, стр. 544; 11, стр. 610; 12, стр. 675.

Уређивачки одбор *Гласника* моли сараднике да текстове за објављивање достављају уз уважавање следећих сугестија:

- примерак рада доставити одштампан и потписан;
- по могућности, доставити рад и електронском поштом (*panonija@eunet.rs*) или на дискети;
- фусноте писати у дну одговарајуће странице;
- у библиографским подацима за књиге уз уобичајене податке обавезно навести и издавача;
- уз чланке доставити резиме и кључне речи;
- пожељно је доставити и превод резимеа на енглески, немачки или француски језик.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Излази 12 пута годишње
у месечним свескама.

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 10.000,00 дин.,
за иностранство 110 евра.
(Текући рачун број 340-1482-43 са назнаком „за Гласник“)

Овај број је закључен 4. јануара 2012. године.

Тираж: 1.700 примерака

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01
од 11. априла 1991. године на ову публикацију плаћа се
основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: *Татјана Божић*, Нови Сад

Штампа: OFFSET PRINT, Нови Сад
2012.